

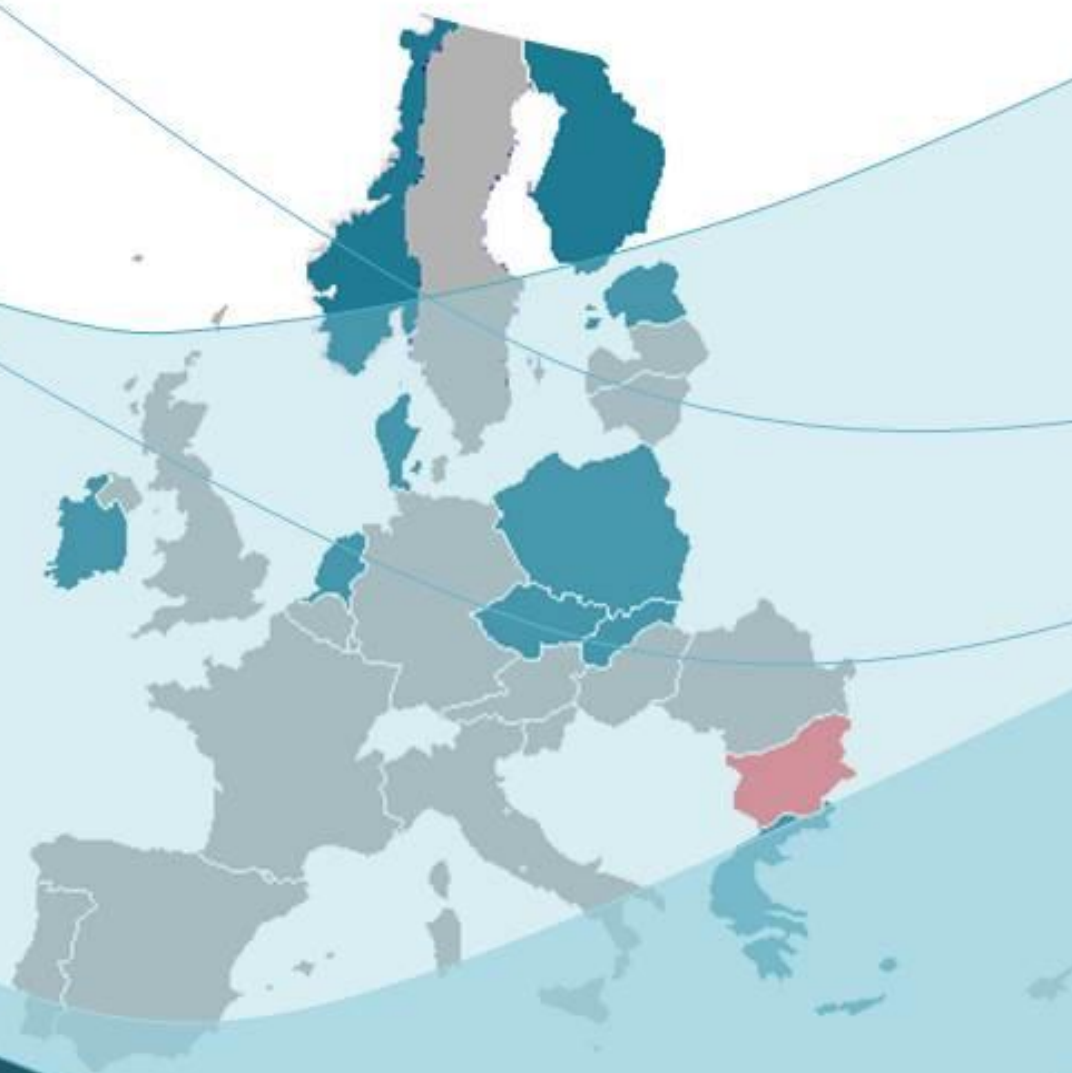
Lifelong
Learning

УЧЕНЕ
през целия живот

КОМПЕНДИУМ

*Добри европейски практики за управление, мониторинг и
оценка на сектора за учене на възрастни*

Министерство на образованието и науката
2013 г.

**„BG – ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ
СЪЮЗ ЗА УЧЕНЕ НА ВЪЗРАСТНИ”**

„Този проект е финансиран с подкрепата на Европейската комисия. Тази публикация отразява само личните виждания на нейните автори и от Комисията не може да бъде търсена отговорност за използването на съдържащата се в нея информация.

БИБЛИОГРАФСКА СПРАВКА

Заглавие:

„КОМПЕНДИУМ – Добри европейски практики за управление, мониторинг и оценка на сектора за учене на възрастни”

Организация:

- Министерство на образованието и науката

Екип:

Валентина Дейкова – кординатор на проекта

Росица Панова, Жулиан Гочев, Светомира Калоянова, Румяна

Таулова, Димитър Енчев – членове на екипа за изпълнение на проекта

СЪДЪРЖАНИЕ

АВСТРИЯ	5
I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА	5
II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ.....	5
III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ	8
IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ.....	9
V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА.....	11
ГЪРЦИЯ	14
I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА	14
II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ ЗА ВЪЗРАСТНИ.....	16
III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ.....	17
IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ	19
V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА	20
ДАНИЯ	23
I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА	23
II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ.....	24
III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ	27
IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ.....	27
V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА.....	29
ЕСТОНИЯ	31
I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА	31
II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ.....	33
III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ	36
IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ.....	37
V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА.....	39
ИРЛАНДИЯ	41
I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА	41
II. ОРГАНИЗАЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ	43
III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ	44
IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ.....	45
V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА.....	46
НОРВЕГИЯ	48
I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА	48
II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ.....	50
III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ	52

IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ.....	53
V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА.....	55

ПОЛША..... 57

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА	57
II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ	59
III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ.....	61
IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ	61
V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА	62

СЛОВАКИЯ..... 64

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА	64
II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ.....	65
III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ	67
IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ.....	68
V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА.....	69

ФИНЛАНДИЯ..... 72

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА	72
II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ	74
III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ	77
IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ.....	78
V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА.....	79

ХОЛАНДИЯ 81

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА	81
II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ.....	82
III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ	84
IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ.....	85
V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА.....	87

АВСТРИЯ

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Образованието за възрастни в Австрия не е залегнало в конституционните правомощия на държавата. Отговорността е поверена преди всичко на провинциите, а така също и на общините. Изпълнението на тези отговорности става по различен начин в отделните общини.

Първият закон за насърчаване и подкрепа на образованието на възрастни в Австрия е приет през 1973, последователно актуализиран през 1990 и 2003 година. Този закон обръща внимание върху предмета на осъществяваното насърчаване, вида и условията му, институциите и правните основи, които са определящи за неговото прилагане. Законът не регламентира финансови механизми – участието на държавата е доброволно; на провинциите се предоставят се финансови средства за индивидуално подпомагане на участниците в образованието за възрастни във вид на такси или по друг начин. През 2012 г. е приет друг важен закон в сферата на образованието - **федералния закон за придобиване на задължително образование от младежи и възрастни.**

През 2006 г., след широк консултативен процес със заинтересованите страни в Австрия се приема **национална стратегия за подобряване на системата за кариерно ориентиране и развитие през целия живот.** През същата година се поставя и началото на широко обсъждане на нова, всеобхватна стратегия „Учене през целия живот 2020”, която е приета през 2011 г. е в процес на изпълнение.

II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ

Австрийският сектор за учене на възрастни се определя като образец за Европа. В период на финансово-икономическа криза той е ключов фактор за икономическия успех на страната. Секторът се отличава с високо качество на провежданите дейности и с гъвкавост, посрещат се разнообразните потребности на различни целеви групи, включително и на лица, които започват или се връщат към учебни дейности в по-късни етапи от своето личностно развитие. Важна особеност на австрийския сектор за учене на възрастни е тясната връзка между икономиката и образованието.

Доставчиците с нестопанска цел в Австрия традиционно са с най-голямо значение в общото образование и продължаващото извън заводите професионално обучение. Основните доставчици са обединени в **Конференция за обучението на възрастни (КЕВÖ)**.

- **Народните училища** са най-традиционните институции за обучение на възрастни в Австрия и съществуват повече от 100 години. . Юридическият статут на австрийските народни училища е разнообразен: 67 % от тях са регистрирани сдружения, 21 % се управляват от органи на местната власт и 6,5 % са акционерни дружества. Повече от половината народни училища в Австрия (60%) се финансират самостоятелно. Останалата част от финансовите ресурси се осигуряват от провинциалните правителства, местните съвети, Федералното министерство (по-малко от 5%) и проекти, финансирани от европейските структурни фондове. Дейността на австрийското народно училище произтича от заявените конкретни потребности и изисквания на обучаемите.

Съюзът на австрийските училища за обучение на възрастни (VÖV), заедно с **бюрото за педагогическа работа и изследователска дейност (PAF)** е организация на девет обединения. Структурата на Съюза включва 270 бр. народни училища, 9 регионални сдружения и една федералната асоциация. Асоциацията планира, организира и провежда различни семинари, обучения, конференции, които дават нови импулси за иновативна работа и осигуряват продължаващо обучение на служители от целия сектор за учене на възрастни в Австрия. Различни по формат работни групи разработват разнообразни по тематично съдържание и времеви обхват стратегически документи. Асоциацията на австрийските народни училища поддържа и онлайн платформа (Knowledgebase Erwachsenenbildung), организирана по теми,

свързани с теорията и практиката на образованието за възрастни в Австрия. Тя предоставя актуална информация за структурата, организацията, статистиката и историята на сектора за учене на възрастни в Австрия.

- **Образователни къщи.** Терминът "Образователни къщи" (общ термин Bildungshaus) се използва за обозначаване на институциите, които осигуряват различни образователни дейности за възрастни. В Австрия "къщите" са сгради, в които различни организации с идеална цел предлагат курсове по широк спектър от теми.

- **Форум за католическо образование на възрастни в Австрия (FORUM Katholischer Erwachsenenbildung в Österreich).** Форумът е една от водещите в страната организации в сферата на образованието за възрастни. Той обслужва интересите на повече от 60 организации-членки, подготвя католически образователни програми за възрастни за около 1 милион участници годишно и оперира основно чрез доброволци.

- **Институтът за професионално обучение (BFI)** с неговите провинциални обединения е институцията за професионално обучение на възрастни към камарата на работниците и на служителите и на Австрийската синдикална федерация.

- **Икономическите институти за развитие на Стопанската камара на Австрия (WIFI)** са доставчикът с най-много участници в продължаващото професионално обучение в Австрия.

- **Австрийска асоциация за образование и икономика (VGO)** предлага програми, свързващи края на формалното образование със света на бизнеса. Мрежата на VGO и нейните съдружници са ангажирани на местно, национално и европейско равнище да насърчават предприемачеството и икономическото мислене. Тяхната основна целева група са студентите и младите хора.

- **Селскостопанският институт за продължаващо обучение (LFI)** е австрийската организация за обучение на възрастни в селските райони.

- **Асоциацията за австрийско профсъюзно образование (VÖGB)** е основно отговорна за обучението на представителите на работниците и членовете на работническите съвети. Осигурява се обучение и развитие на професионалните служители на синдикатите и персонала. VÖGB предлага семинари, разглежда както

социалната, така и икономическата политика, участието на работниците, медиите, правото, комуникациите, изучаването на езици, европейски въпроси и др.

- **Институтът за образование на възрастни, Сент Пьолтен, Долна Австрия** предлага обучение за различни групи възрастни по интереси. Програмите включват тематичен курс, както и обучение в сфери като комуникативни умения, лидерство, работа в екип, други.

Университети и специализирани висши училища

Университетът за продължаващо обучение в Кремс (Дунавският университет в Кремс) предоставя възможности за обучение под формата на университетски курсове. В момента той предлага повече от една трета от курсовете за продължаващо образование в страната. През 1991 г. към университета в Линц е създаден Център за дистанционно обучение. Центърът сътрудничи с Университета в Хаген и е член на организация на "Европейската асоциация на университетите за дистанционно обучение" (EADTU).

През 1994 г. е основан **секторът на висшите специализирани училища**, в които нараства значението на обучението на възрастни. За зимния семестър на учебната 2007-2008 година 34% от приетите студенти са на възраст над 25 години (в сравнение с 11% в университетите)

III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ

Основна характеристика на австрийската образователна система е нейната отвореност, разнообразие и богатите възможности, които предлага. Държавната отговорност за образованието на възрастните е разпределена между различни министерства. За общото образование за възрастни и за училищата за работещи отговаря **Федералното министерство на обучението, изкуството и културата**. Образованието за възрастни в рамките на университетите или специализираните висши училища е задължение на **Федералното министерство на науката и изследванията**, ако то не е включено в рамките на автономията на университетите. Законът за университетите (2002 г.) дава на университетите голяма автономия при обучението на възрастни.

Ресорната отговорност за професионалното образование и продължаващото обучение и квалификацията за трудовия пазар носи **Австрийският център за услуги на трудовия пазар**.

Най-общо в Австрия за образованието за възрастни освен официалните институции в държавата, провинциите и общините, сериозен ангажимент са поели и останалите заинтересовани страни в сектора, които са консолидирани в **Конференцията за образование на възрастни** (Konferenz der Erwachsenenbildung Österreichs, КЕВÖ). Конференцията е работна група, обединяваща всички институции за образование на възрастни, посочени във Федералния закон за насърчаване на образованието и обучението на възрастни (ЕВ-FG). Това са десет австрийски неправителствени организации с нестопанска цел. Цитираният по-горе нормативен акт ги определя като представителни за целия сектор за учене на възрастни в Австрия, което им дава право да конструират неговото стратегическо развитие. Членове на Конференцията са:

1. Консорциумът на австрийските образователни къщи (ARGE BHO);
2. Австрийският институт за професионално обучение (BFI);
3. Асоциацията на австрийските библиотеки (BVO);
4. Австрийският форум за католическо образование (FORUM);
5. Институтът за развитие на селските райони (LFI);
6. Организацията за заводско австрийско образование за възрастни (RÖBW);
7. Австрийското национално дружество (VG-E);
8. Австрийската асоциация за профсъюзно образование (VÖGB);
9. Съюзът на австрийските народни училища (VOV);
10. Институтът за икономическо развитие към Австрийската федерална икономическа камара (WIFI)

Конференцията основава своята дейност върху принципите на сътрудничеството и дискусиата. Обединението се е утвърдило като ефективна възможност отделните колективни членове - основни актьори в австрийския сектор за учене на възрастни - да представят, съгласуват и формулират своите общи интереси. Това взаимодействие осигурява силното им влияние върху обществените отношения и ги превръща в незаобиколим фактор във всички социално-икономически процеси, протичащи в Австрия.

IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Интегрираният характер на дейностите в сектора за учене на възрастни в Австрия е резултат от координацията между публичните институции на федерално, провинциално и общинско равнище и широк кръг от заинтересовани страни, включително различни структури на работодателите (камари), работниците и служителите, религиозни общности, отраслови/браншови обединения и др.

Всички индивидуални и колективни субекти в сектора за учене на възрастни в Австрия, включително и Федералното министерство за обучение, изкуство и култура са обединени от следните общи цели:

- ефективна координация на локално и регионално равнище;
- разработване на общи цели, концепции, задачи и проекти;
- широка публичност и прозрачност на общите интереси;
- акцентирание върху проектния подход;
- измерване на резултатите чрез разнообразни статистически методи;
- провеждане на съвместни събития и други общи инициативи;
- постоянна връзка между участниците в процесите и взаимна заменяемост;
- съвместно планиране и формулиране на предложения пред държавните органи;
- ефективно съотношение между общо и професионално образование.

Случаят на Австрия е широко признат за „добра практика” на европейско ниво по отношение на осигуряване на широко и равнопоставено участие на различните действащи лица в сектора за учене на възрастни. Приетата през 2006 г. Национална стратегия за подобряване на системата за кариерно ориентиране и развитие през целия живот е изготвена на базата на доклад с препоръки, разработен от търговската камара, федерацията на австрийската индустрия, камарата на заетите и австрийския профсъюз. През същата година започва и процесът на консултации върху „Насоки за кохерентна стратегия за УЦЖ в Австрия” - стратегическа рамка за нова, комплексна стратегия за учене през целия живот. В периода 2006 – 2009 г. тече интензивен консултационен процес. Проведени са 10 кръгли маси с фокус върху различни аспекти на ученето през целия живот, регионални форуми и национална конференция за обсъждане на насоките. Получени и отчетени са писмените становища на над 70 институции и организации – заинтересовани страни;

резултатите от консултативния процес са обобщени в краен документ с препоръки. В резултат стратегията „Учене през целия живот 2020” е приета с консенсус на всички нива на управление и сред всички заинтересовани страни, включително гражданското общество, което в Австрия е традиционно силно в сектора за учене на възрастни.

Следва да се отбележи още една „добра европейска практика”, прилагана в Австрия. През 2009 г., още преди приемането на новата стратегия за учене през целия живот, в страната са разработени стандарти за обществено участие, които са одобрени от министерския съвет и препоръчани за използване на федерално ниво. Документът включва основни принципи и подробни стандарти за различните стъпки на процесите на обществено участие (чрез предоставяне на информация, консултации или сътрудничество) при подготовката, провеждането, мониторинга и оценката на публични политики.

V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

Системата за мониторинг и оценка в сектора за учене на възрастни се базира на сътрудничество между основните действащи лица в сектора. Електронна платформи за координация между заинтересованите страни и за отчетност се поддържа от Федералното министерство на образованието, изкуството и културата . През 1985г. към Конференцията за образование на възрастни (КЕВÖ) се създава статистическа група, която събира, обобщава и анализира информация по определени индикатори, свързани с оперативното и стратегическо развитие на процесите в сектора.

Осигуряването на качество в сферата на образованието за възрастни в Австрия е важна област, в която през последните години се наблюдава развитие в посока унификация и приемане на национални стандарти. Въвеждат се трите основни акредитационни системи за осигуряване на качество в сектора, а именно:

- Акредитация на доставчици, извършвани от O-Cert/AT-Cert;
- Акредитация на персонала, извършвана от Австрийската академия за продължаващо образование (Weiterbildungsakademie - WBA);

– Акредитация на програми, извършвана от Инициативата за учене на възрастни (Initiative Erwashenenbildung);

*Първата система е свързана със **Сертификата за качество O-Cert**, който е универсално признат.* Въвеждането на цялостна рамка за качество на обучението на възрастни в Австрия е наложено от: големия брой доставчици (над 3000 в страната); различните системи за управление на качеството в обучителните институции, както и съществуването на отделни процедури за осигуряване на качеството в деветте австрийски провинции, които често пъти са скъпи и времеемки. С цел облекчаване на администрирането, въвеждане на прозрачност и повишаване на качеството, след широк консултативен процес с всички заинтересовани страни в сектора на учене на възрастни през декември 2011 г. Федералното министерство въвежда универсалния сертификат за качество O-Cert.

Втората система е свързана с акредитация на персонала. Създадена през 2007 г., **Австрийската академия за продължаващо образование** прилага нов подход към признаване на компетенциите на обучителите на възрастни, базиран на стандарти за признаване на резултатите от предходно учене (формално, неформално и самостоятелно), като при необходимост се предоставя консултиране относно възможности за придобиване на липсващите знания и умения. Без самата тя да предоставя образователни услуги, Академията акредитира и сертифицира обучителите на възрастни. Целевите групи, с които работи Академията, са хора от четирите основни професии, свързани с обучението на възрастни в Австрия: образователни мениджъри; преподаватели; консултанти и библиотекари/ИКТ специалисти. Австрийската академия за продължаващо образование разработва и осигурява прилагането на стандарти за качество, като по този начин значително допринася за професионализацията на обучението на възрастни в Австрия. Важно е да се отбележи, че нейното създаване е инициатирано и подкрепено от всичките 10 големи асоциации на доставчиците на услуги за учене на възрастни в Австрия.

*Третата система за осигуряване на качество в сектора за учене на възрастни се нарича **Инициатива за образование на възрастни**.* Тя се осъществява със съвместните усилия на Федералното правителство и деветте провинции в Австрия въз основа на споразумение, подписано през 2011 г.. Целта е да бъде дадена възможност на лица, които нямат основни умения или не са завършили IX клас, да

продължат и довършат основното си образование. Инициативата покрива две програмни области. Първата е обучението в основни умения, а втората отговаря на потребностите на лица, които не са завършили основното си образование.

Институциите, които желаят да участват в Инициативата следва да кандидатстват за акредитация и да докажат, че отговарят, съгласно насоките на инициативата, на три критерия за качество: институционален капацитет, концепция за учебна програма и квалификация на преподавателите и консултантите.

ГЪРЦИЯ

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Гърция е една от страните с най-ниски показатели по отношение на участие в учене на възрастни, едва 2.9% съгласно проучването на работната сила на Евростат. Характерно за страната е, че обучението на възрастни е изцяло неформално. Тази особеност има своите исторически корени - борбата с неграмотността сред възрастните в Гърция катализира създаването на законова и институционална рамка за това, което днес се нарича „неформално образование“ още в началото на миналия век. Първият закон за „популярното образование“ е въведен през 1929 г.

Следва да се отбележи, че в Гърция „учене през целия живот“, „образование и обучение на възрастни“, „продължаващо образование и обучение“ са в общи линии синоними и обикновено се използват по отношение на професионалното образование. Концепцията за УЦЖ в Гърция, използвана през последното десетилетие, се ограничава до неформално обучение на възрастни. През февруари 2010 г., основно под натиска на ЕС и под угрозата от спиране на средства от Структурните фондове, Министерството на образованието, УЦЖ и вероизповеданията инициира широки обществени консултации върху проект за нова **национална стратегия за учене през целия живот**. Стратегията оценява положението в Гърция, с нейните 2.9% участие в УЦЖ, като „трагично“ и извежда на преден план основните слабости, а именно:

- Липса на систематични консултации със социалните партньори, местните власти и гражданското общество;
- Липса на адекватно сътрудничество между министерството на образованието и министерството на труда;

- Липса на систематични процеси за осигуряване на качеството;
- Фрагментирана и несистематична рамка за предоставяне на образователни и обучителни услуги;
- Липса на връзки между началното и продължаващото образование/обучение;
- Недостатъчна обвързаност между предоставяното професионално обучение и реалните нужди на националния и Европейския пазар на труда.

През същата 2010 г. е приет нов, по-всеобхватен **закон за учене през целия живот**, който обаче продължава да ограничава концепцията за УЦЖ до неформално обучение на възрастни с единствена цел реализация на пазара на труда; системата на формалното образование в страната и регулиращото я законодателство не са засегнати по никакъв начин от въвеждането на новия закон. Доминиращата концепция относно мисията на УЦЖ в Гърция е, че ученето през целия живот е пряко свързано с икономическия растеж на страната и перспективите за заетост, като това може да се постигне чрез свързване на програмите за професионално образование и обучение с нуждите на пазара на труда. Целите, които законът си поставя, са както следва:

- Систематично и координирано проучване на нуждите на възрастните от образование и обучение във връзка с нуждите на пазара на труда и социалното развитие;
- Планиране и децентрализация на дейностите за учене през целия живот, систематична подкрепа на организациите от Националната мрежа за УЦЖ и програмно сътрудничество между институциите и доставчиците на образование и обучение;
- Регламентиране на обучението и общото образование за възрастни като два равностойни стълба на ученето през целия живот;
- Осигуряване на достъп за всички, и най-вече за уязвимите групи до обучение и образователни инициативи;
- Продължаващо образование и оценка на обучителите на възрастни;
- Установяване на кохерентна национална рамка за оценка и сертифициране на всички форми на обучение и общо образование за възрастни, и

- Създаване на единна национална рамка за определяне на квалификации и сертифициране на знания, умения и способности.

II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ ЗА ВЪЗРАСТНИ

След финансовата децентрализация на образованието през 1994 г. исторически формиралата се структура за обучение на възрастни в Гърция се променя, но то остава все така изцяло неформално. Единственото изключение е Гръцкият свободен университет; училищата „Втори шанс“ пък са единствената институция извън формалната образователна система, позволяваща вертикална мобилност на учещите към формално образование в по-висока степен.

Училища „Втори шанс“. Основната цел на училището „Втори шанс“ е да помогне на възрастните да се върнат във формалната система на образование и обучение; целева група на тези училища обаче са само хората, завършили основно образование. Това на практика изключва всички възрастни, които не са завършили или никога не са ходили на училище. Понастоящем в Гърция действат 57 такива училища. Обучението е интензивно и продължава 2 учебни години. Завършилите получават сертификат, който им позволява да продължат образованието си в средно училище.

Центрове за продължаващо професионално обучение (KEKs). Създават се от префектурите, обикновено в сътрудничество с други заинтересовани страни. Центровете за продължаващо професионално обучение са предимно частни (70%) и предоставят услуги на пазарни цени, при заплащане от страна на учещия.

Префектурни комисии по образование (NELE/NELE). NELE предлага на гражданите 55 програми за обучение, включително тематики като култура и изкуство, социална икономика и развитие на бизнес, гражданско образование, програми за лица с физически увреждания. 57 NELE работят в цялата страна.

Училища „Родители“. Тези училища предлагат целеви образователни услуги за социално уязвимите групи, като родителски консултации, детско развитие, семейни отношения и здравно образование.

Центрове за обучение на възрастни (KEE). KEE е проект, който е разработен от държавата и има за цел да предложи обучение в основни умения чрез създаване на мрежа от информационни центрове във всички префектури в страната. Насочен е

и към посрещане на необходимостта от информационни и комуникационни технологии (ИКТ) на местно ниво.

Център за дистанционно учене през целия живот (КЕЕЕНАР). Центърът предлага образователни услуги за възрастни с двоен режим на преподаване (лице в лице и дистанционно обучение), използват се съвременни информационни и комуникационни технологии (ИКТ).

HERON - обучение на възрастни за придобиване на основни умения в областта на ИКТ. Тази програма започва през 2005-2006 г. и представлява първите мащабни усилия на правителството за осигуряване придобиването на основни умения в областта на ИКТ от гражданите.

Isiodos - "Образование за фермери". Програмата има за цел подобряване на знанията и уменията на земеделските производители, за да ги насърчи в предприемачески дейности.

Гръцки отворен университет. Той е създаден през 1992 г., но едва след 1998 г. успява да разширява услугите си от няколко модулни курса до 30 програми, привличащи хиляди възрастни учещи всяка година. Отвореният университет не е типична институция на формалното образование и в този смисъл не е част от непрекъснатата „стълба“ на редовното образование в Гърция. Той открива нови възможности за получаване на квалификации на висшисти (ISCED 5 & 6), еквивалентни на квалификациите, получавани в традиционните университети. Отвореният университет приема студентите си без изпит, при единственото условие те да са над 23-годишна възраст. Обучението е платено, таксите се поемат от студентите.

III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ

Отговорност за ученето на възрастни в Гърция носи **Генералният секретариат за учене през целия живот**, изпълнителна агенция към Министерството на народното образование, ученето през целия живот и вероизповеданията. На Генералния секретариат се възлага контролът върху **Института за продължаващо образование и обучение на възрастни (ИДЕКЕ)**, чиито функции включват осигуряването на технологична и научна подкрепа за програмата на Секретариата, както и осъществяване на стратегическите цели чрез дейности за УЦЖ на местно, регионално, национално и международно ниво. Чрез

този институт Секретариатът поема надзора над почти всички публични институции за обучение на възрастни.

Основната промяна в сравнение с близкото минало, въведена със закона за УЦЖ от 2010 г. е, че Министерството на труда вече не е активно включено във вземането на решения относно обучението на възрастни. Друга важна промяна е, че сертифицирането на квалификацията се поема от създадената със закона Национална организация за сертифициране на квалификации (ЕОРР). През 2011 г. ЕОРР, Националният ресурсен център за професионално ориентиране и Националният акредитационен център за продължаващо професионално образование се сливат, за да формират **Националната организация за сертифициране на квалификации и професионално ориентиране ЕОРРЕР**. ЕОРРЕР има три ясно разграничени области на отговорност:

- Inflows Certification - Сертифициране на входа
- Outflows Certification - Сертифициране на изхода
- Консултиране, професионално ориентиране и връзка с пазара на труда.

Новата организация служи като мост между образованието и заетостта и като връзка между Министерство на образованието и другите правителствени органи, отговорни за икономическото развитие и пазара на труда.

Характерна за гръцката система на публично финансиране на образованието е силната централизация; огромната част от средствата се разпределят директно от националните власти, съвсем малка част от публичното финансиране достига до преките бенефициенти чрез регионалните или местни власти. Едно от последствията на тази силна централизация е незначителната възможност на регионалните и местни власти да инвестират в образователни политики, включително насочени към възрастните, които да са формирани на местно ниво за посрещане на местните нужди. Законът за УЦЖ предвижда повишаване на ролята на регионалните и местни власти при планирането на образованието на възрастни и изграждането на мрежи от заинтересовани страни на регионално и местно ниво. За тази цел със закона министерството им делегира отговорността и предоставя финансиране за осъществяването на програми за общо образование и обучение на възрастни. От общините се очаква да създадат общински **Центрове за учене през целия живот**, които да насърчават развитието на местни мрежи за УЦЖ, включващи „отворените

училища“ (в близост до общността), музеи, библиотеки, различни организации, предоставящи образователни услуги.

Към министерството на заетостта и икономиката е създадена организация **„Професионално образование АД“**, на която са възложени задачи във връзка с развитието и предоставянето на консултиране и информационни услуги, разработването на инструменти за оценка на нуждите от обучение в предприятията, изграждането на мрежи на местно и браншово равнище, развитие на партньорства на национално ниво с организации, разработващи и предоставящи обучителни програми. Със съфинансиране от структурните фондове на ЕС се осъществяват реформи за усъвършенстване на Националната система за свързване на професионалното образование и обучение със заетостта и нейните под-системи.

IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Към Генералния секретариат за учене през целия живот функционира **Национален комитет за учене през целия живот**. Членовете са номинирани представители на различни правителствени институции, както и представители на ръководните органи на организациите на работниците и на работодателите, на университетите и на висшите технологични институти.

Със закона за УЦЖ Министерство на образованието поема основната отговорност по отношение на стратегическото планиране и контрола на ученето за възрастни, осигуряването на качеството и акредитацията, като оставя на останалите министерства и агенции, все още осъществяващи програми за образование и обучение на възрастни единствено ролята на доставчици. Другите министерства, както и социалните партньори чрез техните организации могат, освен това, да работят в сътрудничество с Министерство на образованието в рамките на **Съвет за учене през целия живот и връзка с пазара на труда**. Съветът включва, освен представители на министерство на образованието и неговите агенции, висши държавни служители от други министерства, представители на регионалните и местни власти, на основните профсъюзи и работодателски организации. Една от задачите на Съвета е да подпомогне осъществяването на целите на Националната система за свързване на професионалното образование и обучение със заетостта (ESSEEKA)

Концепцията за **Национална мрежа за учене през целия живот** е въведена със Закона за учене през целия живот от 2010 г. Целта е децентрализация на планирането и изпълнението на мерки в областта на УЦЖ, систематична подкрепа на структурите, формиращи мрежата и сътрудничество между институциите и доставчиците на образование и обучение. Законът определя организациите, които предоставят услуги за обучение на възрастни. Всички те концептуално формират Националната мрежа за учене през целия живот. Съгласно закона тези институции са:

- Институтите за професионално обучение (IEKs) (първоначално професионално обучение)
- Центровете за професионално образование (KEKs) (продължаващо професионално образование)
 - Центровете за образование след лицея (колежи)
 - Лабораториите за либерално образование
 - Института за продължаващо образование на възрастни (IDEKE)
 - Националният младежки институт
- Организации, предлагащи общо образование за възрастни (неформално и самостоятелно)
 - Организации, предлагащи услуги като кариерно консултиране
 - Публични институции, предлагащи неформално обучение на заети в публичния сектор
 - Професионални съюзи и камари, предлагащи неформално обучение на своите членове
 - Организации на работодатели и работници, предоставящи обучение
 - Институции, предоставящи възможност за самостоятелно учене, като музеи, библиотеки, културни асоциации и др.
- Висши училища, които предлагат образование и обучение за възрастни

V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

1. Обвързване на публичното финансиране за доставчици на неформално образование и обучение с качеството на предоставяните услуги

Важна разпоредба, закрепена в Закона за учене през целия живот от 2010 г. за пръв път обвързва публичното финансиране на доставчиците на обучение за възрастни в Гърция с оценка на тяхната работа. Размерът на отпусканите им публични средства зависи от резултатите от оценката на ефективността на техните програми по отношение на целите, поставени от Министерството на образованието (или от друго министерство, което управлява предназначенията за съответната дейност средства). В последните години държавата провежда серия институционални реформи и мерки с цел създаване на механизъм за контрол на качеството на услугите, предоставяни от публичните и частните доставчици на неформално образование за възрастни.

2. Национална рамка за осигуряване на качеството на ученето през целия живот

През юли 2011 г. Министерството на образованието публикува **Националната рамка за осигуряване на качеството на ученето през целия живот**. За пръв път в историята на образованието в Гърция се въвежда всеобхватна рамка за качество в образованието и обучението. В този смисъл приемането на Националната рамка за осигуряване на качеството на ученето през целия живот следва да бъде разглеждана като репер в еволюцията на политиките за УЦЖ в Гърция.

Рамката определя качеството като краен продукт от прилагането на качествени критерии във всички оси на образователния процес. Тези оси са свързани с:

- “input” (структури, педагогически материали, учебни планове и учители),
- “процеси” (дидактични методи и тяхното прилагане) и
- “резултати” (знания, умения и способности, придобити в резултат от ученето).

Нещо повече, във всички оси Националната рамка за осигуряване на качеството в УЦЖ „...залага измерими количествени и качествени индикатори за оценка на изпълнението на принципите на качеството от всички участващи организации“.

Основните принципи на качеството на УЦЖ, които се предлагат, са както следва:

- УЦЖ е атрактивно
- УЦЖ е ефективно

- УЦЖ е свързано с нуждите на пазара на труда
- УЦЖ е устойчиво и насърчава социалната кохезия
- УЦЖ насърчава креативността и иновациите
- УЦЖ използва ресурси с добро качество
- УЦЖ се осъществява по социално отговорен начин
- УЦЖ използва възможностите на мрежите и сътрудничеството.

Към всеки от принципите е разработен набор от индикатори.

3. Контрол на качеството при колежаите и лабораториите за либерално образование (след средно и преди висше образование)

Тези доставчици на образование и обучение доскоро са били контролирани от министерството на търговията, тъй като са приемани от държавата като търговски предприятия. Липсата на оценка на качеството на техните програми и, по-общо, на предлаганите услуги довела до създаването на „сива зона“ в системата на неформалното образование и обучение в страната. През 2008 г. нов закон поставил тези образователни организации под надзора на министерството на образованието, което през 2010 г. въвежда процедура за задължително лицензиране и съответна отчетност на този тип доставчици на неформално образование и обучение.

Законът за УЦЖ от 2010 г. залага рамка за мониторинг с ясни качествени и количествени целеви стойности и специфични политически инициативи за постигането им. Националният съвет за учене през целия живот, създаден със същия закон като структура за координация и сътрудничество между заинтересованите страни, има задачата да оценява нуждите от образование и да координира и оценява работата на институциите, предлагащи образователни услуги за възрастни, от гледна точка на съответствие на потребностите на учещите.

ДАНИЯ

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

През 2006 г. в **стратегията за Дания в глобалната икономика** са закрепени четирите общи цели за бъдещо развитие в областта на образованието за възрастни и продължаващото обучение, а именно:

- От основна значимост е хората да бъдат още по-мотивирани да участват в образование за възрастни и продължаващо обучение;

- Признаването на предходно учене трябва да бъде разширено, като обхване освен компетенциите, придобити във формалната образователна система и тези, които са придобити чрез практика, т. е. „реалните компетенции”;

- Фокусът следва да се постави върху общи основни умения, особено за хората с ниско образователно равнище и други уязвими групи, и

- Предоставянето на образование за възрастни и продължаващо обучение следва да бъде атрактивно, целенасочено и гъвкаво, като отчита нуждите на работници и работодатели.

През 2007 г. е приета **национална стратегия за учене през целия живот**. Стратегията цели страната да посрещне предизвикателствата на глобализацията и технологичното развитие, като подпомага предприятията и индивидите да се приспособят към променящите се нужди на пазара на труда чрез повишаване и актуализиране на уменията през целия живот. Силен акцент се поставя върху необходимостта от повишаване на участието в обучителни дейности на хора с ниски умения, по-възрастни работници, на имигранти и други уязвими групи.

Общо 11 законови акта са свързани с обучението на възрастни в Дания. Такива са **законът за общо образование на възрастни, законът за професионално**

обучение на възрастни, законът за центровете и частните висши учебни заведения, законът за продължаващо образование за възрастни, законът за народните училища и други.

Системата на професионалното ориентиране в Дания е приоритетна част от политиката за учене на възрастни. Цялостната структура и националните цели в сферата на професионалното ориентиране са определени в **Закона за ориентиране във връзка с избора на образование, обучение и кариерно развитие**. Въпреки че този закон е насочен към младите (до 25-годишна възраст), в неговия обхват попадат и услугите за възрастни, които желаят да учат в системата на висшето образование.

През последните години в Дания се провеждат реформи, които рефлектират върху развитието на датската образователна система, вкл. и върху професионалното обучение на възрастни и ученето през целия живот. Реформата в професионалното обучение на възрастни има три основни цели:

- Осигуряване на адекватно образование и обучение за всички възрасти и на всички нива (от нискоквалифицирани лица до такива с университетска степен);
- Подобряване на възможностите за хората с ниска степен на образование;
- По-добро използване на ресурсите.

II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ

Според провежданата от правителството политика образователните организации се разглеждат като самоуправляващи се институции с цел да се осигури по-богата среда за образование с редица възможности за учещите във всички региони и възрасти. Поради това политиката действа и в насока институциите да имат независимост и децентрализирана отговорност относно образователните възможности и развитието си.

Системата за доставчиците на обучение и програми за възрастни в Дания се разделя на формално и неформално обучение (за възрастни).

Системата за формално обучение включва:

Общо образование за възрастни, чиято цел е да осигури образование за възрастни, основаващо се на компетенциите. Стандартната учебна програма и изпитите са адаптирани така, че да се включат и признаят опитът и интересите на възрастните, но въпреки това постиганото ниво на квалификация е стандартно

средно образование. Всички лица над 18 години имат право на достъп до общо образование за възрастни, като то се предоставя от държавата в съответствие със закона. Финансирането на този вид образование е частично от страна на държавата и частично от таксите за обучение, които заплащат участниците в него.

Подготвително образование за възрастни има за цел е да подобри основните умения по четене, писане и математика за възрастни. В основата на този вид образование е залегнала философията, че с нарастващата глобализация също се увеличават и изискванията на пазара на труда. Другата основна черта на подготвителното образование за възрастни е, че голяма част от него се осъществява на работното място, а не в образователните институции.

Обучение за имигранти. Лица над 18 годишна възраст, които не са граждани на Дания, но са получили разрешение за пребиваване и единен граждански регистрационен номер, имат право на образователна програма за чужденци. Тази програма осигурява получаване на необходимите знания по датски език, нужни за да се намери работа, да се завърши образование и да може лицето да действа като гражданин на страната. Обучението по датски език е специално насочено към чуждестранни граждани и не изисква те да имат предишни познания. То е задължително за тези, които искат постоянно гражданство. Програмата също така се стреми да дава знания за датската култура и общество.

По-важните институции за формално обучение за възрастни са:

- Центрове за обучение на възрастни. Те са един от основните доставчици на образование за възрастни и от 2007 г. са независими институции. Наред с образованието за възрастни тези центрове предлагат курсове за образование и на лица, изпитващи трудности при четене и писане, както и специални курсове за хора с дислексия;

- Центрове за обучение на кадри за пазара на труда;
- Езикови центрове;
- Технически училища, бизнес училища, земеделски училища и основни социални и здравни училища. Центровете за висше образование са предимно за младите, но предлагат и обучение за възрастни. Повечето от тези институции са самоуправляващи се.

Неформалното обучение се предоставя от различни организации и институции.

Народните гимназии (Folk-high schools) предлагат голяма част от неформалното образование, като разработват курсове с оглед предишния опит на учещия; не се полагат официални изпити. Народните гимназии са самоуправляващи се училища от резидентен тип, които се финансират от държавата и предлагат общо и либерално образование, като курсовете са насочени към разширяване на общите, социални и демократични компетенции. Предлаганите курсове са с продължителност от 1 до 36 седмици и обучението е целодневно, като при курсове над 4 седмици обучаемият получава сертификат. Не се изисква входно ниво, учещият заплаща частично таксите за обучение и пансиона. Участниците са на възраст от 18 до 70 – 80 години. Много от дневните народни гимназии осигуряват и подготвително образование за възрастни.

Асоциацията на народните гимназии в Дания (Folkehøjskolernes Forening i Danmark) е националният орган, ръководещ този тип организации. При все това те са независими неправителствени организации с между 50 и 200 възрастни учаци.

Вечерни училища и учебни асоциации

Доброволното обучение за възрастни включва кръжоци, лекции и гъвкаво организирани дейности, като се плащат такси за участие от желаещите да ги посещават. Обучението обикновено се предлага във вечерните училища, които са свободни да създават своя рамка за предлаганите курсове и дейности.

Дания има традиция държавата да субсидира **частни училища**, предоставящи в повечето случаи неформално обучение. Тези училища могат грубо да бъдат разделени на следните типове: 1) малки независими училища в селскостопански райони; 2) големи независими училища в големите градове; 3) религиозни или конгрегационни училища 3) прогресивни свободни училища; 5) училища със специфична цел, например последователи на Рудолф Щайнер; 5) училища за германското малцинство; 7) училища за имигранти

Университетски отдели за задочно обучение

В рамките на неформалната система за образование съществуват **университетски отдели за задочно обучение**, които действат като национална система, състояща се от четири клона в университетските градове на Копенхаген, Орхус, Одензе и Олборг. В допълнение към това има повече от 100 комисии за този

тип обучение, действащи извън територията на горепосочените градове. Целта на университетския отдел за задочно обучение е да предлага неформално обучение за възрастни. Държавата субсидира предоставянето на тази услуги (например със средства за заплати на преподаватели и учители, пътни надбавки и администрация), а Съветът на университетските отдели за задочно обучение разпределя отпускните средства.

III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ

За образованието на различните нива в Дания отговарят различни министерства. Министерството на социалните дейности отговаря за яслите и детските градини; Министерството на образованието отговаря за началното, средното образование, професионалното образование и обучение, продължаващото обучение отделно от университетите и професионалното обучение за възрастни; Министерството на науката, технологията и иновациите отговаря за университетските и изследователски програми; Министерството на културата носи отговорност за специалностите в Кралската академия за изящни изкуства, музикалните академии, университетите по библиотекознание и тези по архитектура; Министерството на отбраната отговаря за провеждането на военното обучение.

Реформата в системата на местното самоуправление от 2007 г. доведе до централизирана структура на образователните институции на местно ниво, включително и в сектора за учене на възрастни. За насърчаване на неговата кохерентност, правителството поема отговорността за центровете за обучение на възрастни, подготвителното образование за възрастни и общото образование за възрастни.

IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Формалното образование за възрастни в Дания обхваща основното образование на възрастни, ПОО, образованието за имигранти, висшето подготвително и висшето образование. Основните заинтересовани страни са държавата, общините, самоуправляващите се образователни институции и социалните партньори. Все повече обаче на пазара се утвърждават и частни доставчици, особено в областта на

професионалното и продължаващото професионално образование и обучение. В масовия случай програмите се осъществяват в тясно сътрудничество с местните предприятия и професионални училища и са съобразени с нуждите на местния пазар на труда. Различни заинтересовани са ангажирани и в предоставянето на неформално обучение, като сред тях се открояват гражданските организации и малките частни компании.

Датската стратегия за учене през целия живот 2007 – 2012 г. разглежда повишаването на взаимодействието между образователните институции и другите действащи лица като ключов фактор за осигуряване на система на ПОО, която отговаря на нуждите на пазара на труда и на датското общество. Правителството и социалните партньори – работодатели и синдикати – споделят отговорността за осигуряване на възможности за непрекъснато повишаване на уменията на всеки датски гражданин. Дания е сред страните с най-голям дял участие на възрастните в обучение и развитие на компетенции на работното място. Добре установена практика е социалните партньори, чрез колективното трудово договаряне, да влизат в споразумения с предприятия относно развитието на уменията на заетите.

В най-общи линии в Дания насърчаването на обучението на възрастни се приема като споделена отговорност. Индивидите са отговорни за непрекъснато развитие на компетенциите си съгласно изискванията на пазара на труда. Задача на предприятията е да осигуряват развитие на компетенциите на заетите според нуждите на самото предприятие. Ролята на социалните партньори е да допринасят за развитието на работната сила и на предприятията като места, където се учи по време на работа. И накрая, ролята на властите е да осигурят добра рамка, адекватни образователни програми и необходимите стимули, така че всеки индивид на пазара на труда да има възможност да участва във форми на учене на възрастни.

В диалог с всички заинтересовани страни, и най-вече със социалните партньори, са формулирани следните цели в областта на обучението на възрастни:

- Всеки трябва да участва в учене през целия живот
- Образованието и обучението за възрастни трябва да бъдат ефективни и гъвкави;

- Образованието и обучението за възрастни трябва да дават възможност на всеки да повиши компетентността си;

- Образованието и обучението за възрастни трябва да отразяват промените в изискванията към квалификацията и в нуждите на пазара на труда.

За постигане на тези цели в стратегията за учене през целия живот са заложили конкретни, финансово осигурени мерки.

V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

Датският сектор за учене на възрастни е силно развит. Създадените правна рамка, структури, политики и стратегии функционират по начин, който улеснява обучението на възрастни на всички образователни нива. Институционалната структура е устойчива, а отношенията между основните участници в процесите са стабилни, което осигурява и ефективен мониторинг на сектора. Наред с европейските инструменти за мониториране на обучението на възрастни (наблюдение на работната сила, проучване на образованието за възрастни) се налага да бъдат провеждани и допълнителни наблюдения в различните форми на този вид обучение.

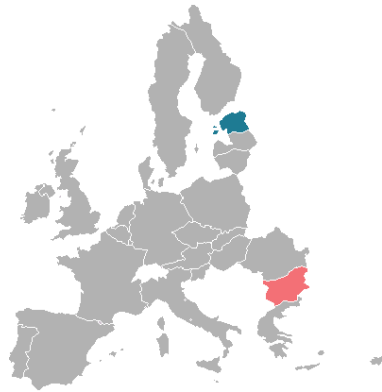
През последните 10 години в страната са изпълнени или са в процес на изпълнение значителен брой изследователски проекти в областта на ученето за възрастни и продължаващото обучение. Те имат за цел да очертаят нови, по-обща познания за процесите, свързани с ученето през целия живот, вкл. във формалното, неформалното и самостоятелното учене. Министерството на образованието финансира някои изследвания и програми, които са фокусирани върху:

- кариерно ориентиране;
- индивидуално планиране на образованието;
- развитие на ИКТ в образователните програми;
- резултати от ученето;
- качествено развитие;
- повишаване на квалификацията и уменията на учителите;
- взаимодействие между професионалното обучение и общото образование за възрастни;

- бариери пред възрастните учещи и тяхната мотивация;
- взаимодействие между образование и обучение, както и обучение на работното място;
- признаване на предишно обучение и знания.

Осигуряването на качеството започва със специално внимание към обучението на преподаватели за възрастни по андрагогика, което обикновено се провежда на работното място. В рамките на до две години от постъпването на преподавателя в образователната институция за възрастни обучението по време на работа следва да доведе до натрупване на знания и опит, равностойни на академична степен по специалността. На институционално ниво се следи за стриктното спазване на изискванията за качество, заложи в цялостната нормативна рамка за предоставяне на публични програми за образование и обучение на възрастни. Като част от процеса на оценка на резултатите от ученето на индивидуално ниво са предвидени редица задължителни национални изпити. В професионалното обучение за възрастни съществува всеобхватна рамка за осигуряване на качеството, като доставчиците могат да използват интернет базиран инструмент за оценка. По отношение на цялостната оценка на образованието и обучението важна роля играе **датският институт за оценка**, който е независима държавна институция към министерството на образованието. Институтът е отговорен за оценката на всички нива на образователната система, включително обучението на възрастни, и провежда периодични проучвания по собствена инициатива или по заявка на министерства, местни власти или образователни институции.

ЕСТОНИЯ

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Системата на образование и обучение на възрастни в Естония има дълбоки корени. От 1996 г. насам естонската образователна политика се основава на концепцията за учене през целия живот. След присъединяването на страната към ЕС развитието на ученето на възрастни в контекста на УЦЖ става един от основните приоритети на образователната политика в Естония. Неговата значимост е видна и в конкретното законодателство, и в стратегически документи като Стратегията за учене през целия живот 2005 – 2008 и Плана за развитие на образованието на възрастни в Естония 2009 – 2013.

Стратегията за учене през целия живот 2005 – 2008 г. цели да увеличи възможностите и мотивацията на естонските граждани да участват и във формално, и в неформално образование и обучение както с цел повишаване на знания и умения, така и за активно участие в обществения живот и на трудовия пазар. Оценката на изпълнението на стратегията показва, че нейната цел е практически изпълнена през 2008 г. – участието на всички групи е увеличено, все още са необходими целенасочени усилия по отношение на по-възрастните, тези с по-ниско образование и с различна етническа принадлежност.

Планът за развитие на образованието на възрастни в Естония 2009 – 2013 г. е продължение на стратегията. Планът има три основни цели: първо, да осигури по-лесен достъп и до формалното, и до неформалното образование с цел да се повиши нивото на образование на населението като цяло и в частност участието в УЦЖ на възрастовата група 25-64 г. (до 13.5%). Втората и третата цел добавят към

процента на участие и качествени индикатори – да се ограничи процентът на населението на възраст 25 – 64 г. с общо образование (средно общо, основно или по-ниско) и на хората без професионално образование до 32%, както и да се създадат възможности за придобиване на „едно ниво по-високо“ образование или квалификация чрез висококачествено образование за възможно най-широк кръг хора.

Естония е една от малкото страни с конкретни цели на политиката за участие на възрастни във висшето образование. **Стратегията за висше образование 2006-2015 г.** поставят целта да се увеличи делът на учещите на и над 30 години в първата и втората степен на висше образование на 25 % до 2015 г. (този дял е 22 % през 2007 и 23 % през 2009 г.).

През 2011 г. Естония разработва проект на стратегия за образованието през периода 2012-2020 г.- **„Петте предизвикателства пред естонското образование“**. Според тази стратегия, която се очаква да бъде приета през 2013 г., основната цел на системата за учене през целия живот (УЦЖ) в страната е да се създадат възможности за учене за всички естонски граждани, което да отговаря на техните нужди и способности. Според експерти в образованието през следващото десетилетие Естония ще бъде изправена пред пет основни предизвикателства по пътя към изграждане на по-интелигентно и активно общество, а именно:

1. Образователен подход, основан на развитие и сътрудничество;
2. Подобряване на имиджа и положението на учителите;
3. Засилване на участието в учебния процес;
4. Засилване на връзката между обучението и обществото на знанието и иновативната икономика;
5. Развитие на дигиталната култура като част от културното пространство на Естония.

От 1993 г. в Естония ученето на възрастни е регламентирано в **Закона за обучение на възрастни**, който гарантира възможност за индивидуално развитие чрез учене през целия живот. В него се подчертават задълженията на правителството и на местните власти, както и на работодателите, които чрез координирани действия трябва да реализират обучение на възрастни, вкл. чрез целево финансиране от държавния бюджет.

Според Закона обучението на възрастни има три форми:

- формално образование в профилирани средни училища или институции за професионално образование (средни и висши);
- професионално образование и обучение;
- неформално образование.

Законът за обучение на възрастни в Естония е основен законодателен акт, управляващ сектора за учене на възрастни. Той утвърждава: правото на всеки човек постоянно да развива своите знания и способности; задълженията на държавата и местните власти да координират действията си в тази насока и задълженията на работодателите да осигуряват отпуск на учащите, ангажирани в дистанционно обучение, вечерни курсове, външно или задочно обучение.

През 2010-2011 г. законът е обновен с цел да се повиши качеството на обучението на възрастни. Набляга се на правото на възрастните да имат достъп до образование през целия живот.

II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ

В Естония съществуват разнообразни възможности за учене на възрастни. Те включват дистанционно обучение и вечерни курсове, външно и задочно обучение. Формалното образование в рамките на системата за учене на възрастни позволява да се придобива базово или общо средно образование в гимназиите за възрастни, а в допълнение институциите за професионално и за висше образование все повече предлагат курсове за продължаващо обучение и преквалификация.

Според **Закона за обучение на възрастни** институциите за обучение на възрастни могат да бъдат управлявани от държавни и общински органи, частни училища с образователен лиценз или физически и юридически лица, при условие че следват предвидените законови изисквания за предоставянето на образование на възрастни.

Възрастните имат възможност да получат общо, професионално и висше образование в рамките на формалната образователна система.

Общо образование. Общото образование в Естония се получава в гимназиите, създадени специално за възрастни (*täiskasvanute gümnaasium*), под формата на вечерно обучение, дистанционно обучение или като външен ученик, или в отделите

за възрастни, създадени в общообразователните училища, под формата на вечерно и дистанционно обучение. Почти всички училища в страната са общински. В Естония гимназиалното образование в публичните институции за образование и обучение, вкл. чрез алтернативни форми на обучение е безплатно за всички, независимо от възрастта.

Професионално образование. Професионалните училища предлагат на възрастните възможност да получат професионално образование под формата на задочно обучение и свързано с работата обучение. Повечето професионални училища в страната са държавни, но съществуват и общински и частни училища. Университетите и институциите за висше професионално образование предлагат на възрастните възможност за задочно обучение (последните предлагат и обучение на работното място).

Обучение, свързано с кариерата. Обучението, свързано с кариерата на възрастните, се предлага на първо място от частни центрове за обучение, които формират голяма част от образователния сектор в Естония. След тях се нареждат професионалните училища, институциите за професионално висше образование и университетите. Обучението, свързано с работата, може да се организира и на работното място на възрастните, а за някои професии като учители или лекари – в университетите.

Университети. В Естония всички университети предлагат продължаващо образование. Продължителността на предлаганите програми/курсове варира от полудневни до двугодишни.

Неправителствени организации. Важна роля за активното предлагане на образование за възрастни играе **Естонската асоциация на учителите на възрастни (ANDRAS)**. Нейната мисия е да създава необходимите условия в страната за учене през целия живот, като за тази цел да ангажира всички заинтересовани страни. Важна задача на асоциацията е и да мотивира потенциалните учещите да се включат във форма на образование или обучение. Организацията е активно ангажирана в обучението на учители на възрастни.

Обучение на учители на възрастни. За учители, работещи с възрастни се провеждат квалификационни курсове, предоставя се и продължаващо образование за учители на възрастни във втората степен на средното образование и в

професионалните училища. Професионалният стандарт за учителите на възрастни се осъвременява, провеждат се семинари с участието на обучители на възрастни от различни типове училища.

Друга важна неправителствена организация е **Естонската асоциация за неформално образование на възрастни (ENAEА)** - национална представителна организация в областта на неформалното образование на възрастни, включваща редица други неправителствени организации с образователна насоченост. Асоциацията финансира обучения по ключови компетенции в центрoвете за либерално образование на възрастни и осигурява качеството на предлаганото обучение. Мисията ѝ в качеството на гражданска и широко разпространена в страната организация е да свързва ориентираните към образованието неправителствени организации и институциите за обучение на възрастни.

Образование за възрастни в популярните центрове за образование на възрастни. Тази програма, стартирала през 2008 г., се осъществява от Естонската асоциация за неформално обучение на възрастни. Обучени са над 40 000 души в 45 центъра в цялата страна. Акцентът е върху обучение в ключови компетенции, естонски език за хора с различен етнически произход, социални и граждански компетенции, инициативност и предприемачество, изкуства и култура. Провеждат се и обучения за обучители на възрастни, които работят в тази сфера, както и за експерти в съответните области. Основният фокус на тези курсове е както върху спецификата на преподаването на възрастни, така и върху управление на образованието за възрастни, управление на образователния процес, подкрепа на възрастните учещи, екипна работа.

Европейски програми за подпомагане на ученето на възрастни. Ученето на възрастни в Естония се подпомага от програмите на Европейския социален фонд. Дейностите са разделени в три специфични категории:

- популяризиране на обучението на възрастни;
- обучение на възрастни в популярни центрове за обучение;
- дейности за развиване на подготовката на възрастни, свързана с работата.

Валидиране на неформалното образование в сектора на висшето образование

Законодателството за висшето образование в Естония съдържа някои конкретни изисквания за валидиране на предишното обучение от институциите за висше образование. Естонското законодателство предвижда, че съветът на всяка институция за висше образование трябва да въведе условия и процедури за валидиране на предишното обучение и професионалния опит на учещите. Институциите са длъжни да информират учащите се за процедурите на валидиране и да гарантират тяхното постоянство.

III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ

Секторът на учене на възрастни се координира от три министерства. **Министерството на образованието и изследванията** съдейства за изграждането на общата система за обучение на възрастни; подпомага развитието на курсове за подготовка, свързани с работата; ключовите компетенции за учене през целия живот и провеждането на либерални курсове за обучение и подготовка на възрастни в различните образователни институции. **Министерството за социалните въпроси** отговаря за подготовката на незааетите лица, а **Министерството на икономиката и комуникациите** съдейства за ученето в предприятията посредством организацията за подпомагане на предприемачеството **Enterprise Estonia**. Към Министерство на образованието и изследванията функционира **Съвет за образование на възрастни** – консултативен орган на Правителството на Естония по въпроси, свързани с ученето на възрастни. Той се състои от представители на различни министерства, организации на работодатели и синдикати, представители на образователни и обучителни институции и техните организации, както и представители на самите възрастни учещи.

Сътрудничеството и споделянето на отговорност, добре развито на хоризонтално ниво в национален мащаб, между нивата на управление не е законово регламентирано. Планът за развитие на образованието за възрастни 2009 – 2013 предвижда да бъде засилена ролята на местните власти в подкрепата на обучението на възрастни, като отговорностите бъдат разпределени и законово закрепени чрез изменения и допълнения в нормативната база след консултации с властите на местно и регионално ниво. Срокът за изпълнение на тази мярка е 2013 г.

IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Отговорността за развитието на образованието на възрастни в Естония е разделена между няколко министерства. Водещото министерство в сферата е **Министерството на образованието и изследванията**, образованието на възрастни се регулира главно от закони в областта на образованието. Създаването на достъпни възможности за учене обаче изисква секторът да бъде отчетен и в други, подкрепящи политики /данъчна политика, социални мерки, активна политика на трудовия пазар/, което прави сътрудничеството между Министерството на образованието и изследванията и други министерства и структури неизбежно.

Основните заинтересовани страни, ангажирани в политиката за учене през целия живот наред с Министерството на образованието и изследванията в Естония са:

Министерство на социалните дела. Отговаря за увеличаване на ефикасността на обучението за пазара на труда и разнообразяване на образователните възможности за безработните, за разпространяване на информацията относно тези възможности. Услугите за обучение на безработни се предоставят от службите по труда. В сътрудничество с министерството на социалните дела се вземат решенията относно социалните гаранции за учещите. Министерството финансира част от мерките в Плана за развитие на образованието за възрастни..

Министерство на икономиката и комуникациите отговаря за повишаване на ефикасността на обучението за пазара на труда и за разнообразяване на образователните възможности за безработните. Финансира и част от мерките в Плана за развитие на образованието на възрастни.

Министерство на финансите взема решенията относно финансирането на образованието на възрастни на по-широко ниво, включително относно данъчните системи и стимулите за обучаващи се. Съгласно закона за данък общ доход, сумите, изразходвани за образование не се облагат.

Естонският фонд за осигуряване срещу безработица е правителствена агенция, която повишава ефективността и качеството на обучението за пазара на труда. Фондът, както и **Enterprise Estonia**, осигуряват курсове за квалификация за работната сила на тези предприятия, които създават нови работни места.

Фондация Архимед и Националният център за изпити и квалификации повишават привлекателността на професионалното и висшето образование чрез подобряване на качеството на обучение и чрез признаване на предходно учене и опит, натрупан по време на работа.

Естонската агенция за квалификации разработва стандартни модули за професии и части от професии, които съставляват свързани с работата учебни програми за обучение на възрастни.

Асоциацията на учителите на възрастни в Естония ANDRAS е неправителствена организация, която осигурява качество на обучението, повишава обществената информираност за значението на ученето през целия живот, използва различни канали за представяне на нови възможности за обучение на възрастни. Организацията обединява доставчици на обучителни и образователни услуги за възрастни от цялата страна и представлява естонското образование за възрастни в Европа и по света. Нейната цел е да създаде предпоставки за учене през целия живот в Естония, да включи вземащите решения и всички останали заинтересовани страни в изграждането на образователната среда и да мотивира учещите. Сред по-важните дейности на ANDRAS са признаването на професията учител на възрастни (андрагог), както и организирането на кампании и регулярни събития като Седмичата за учене на възрастни и Форума за образование на възрастни.

Естонската асоциация за неформално обучение на възрастни (ЕНЕА) е неправителствена организация, представителна за страната, която обединява 69 организации-членки (към 2007 г.) Тя си поставя следните цели:

1. Оценяване на ученето през целия живот в естонското общество, като се разчита на авторитета и влиянието на организациите-членове;
2. Участие във формирането на образователната политика на местно, регионално и държавно ниво;
3. Насърчаване на контакти между организациите-членки и подобни организации в страната и чужбина с цел обмяна на опит и съвместни дейности;
4. Подпомагане на дейността на членовете за задоволяване на образователните нужди на обществото чрез материална, юридическа и морална подкрепа, ако е възможно и когато е необходимо

V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

Съгласно **Плана за развитие на обучението на възрастни в Естония 2009-2013**, мониторингът се извършва на различни равнища.

–Статистическата служба Statistics Estonia е държавна агенция към Министерството на финансите, която осигурява обективна информация за сектора;

–Министерството на образованието и изследванията прилага Естонската информационна система за образование (национален регистър на образованието), за да съхранява информация за обучението на възрастни.

Един от най-важните и ефективни инструменти за мониторинг и оценяване е лицензът за обучение, който министерството издава на централните за обучение на възрастни. Той се издава със срок на валидност поне една година, а след изтичане на срока трябва да се подновява. Притежателите на лиценз са освободени от данък върху доходите в размер, съответстващ на разходите за обучение.

Естонската стратегия за учене през целия живот 2005-2008 предвижда създаване на система за качество на обучението на възрастни и осигуряване на публична информация в тази област.

Система за вътрешно и външно оценяване се прилага от Естонската асоциация за неформално образование на възрастни ENEA.

Институциите за формално образование са започнали да разработват система за качество, базирана на вътрешното и външното оценяване, която обхваща и сектора за учене на възрастни.

Обучителят на възрастни е призната професия и се регулира от **Стандарта за професионални квалификации от 2004 г.** Когато училище или център за обучение на възрастни кандидатства за лиценз от Министерството на образованието и изследванията, то трябва да притежава списък на обучители, които потвърждават с подпис, че ще изпълняват своите задачи в хода на обучението в съответствие с утвърдения учебен план.

Мерки от актуалния **План за развитие на образованието на възрастни 2009 - 2013 г.**, в изпълнение на общата цел 5 „Ефективно управление на системата за образование на възрастни“, предвиждат проактивна роля на Министерство на

Lifelong
Learning

образованието и изследванията при картиране на съществуващите проучвания и анализи на сектора на учене на възрастни и провеждане на нови такива.

ИРЛАНДИЯ

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Правителствената политика за ученето през целия живот със специален акцент върху образованието за възрастни за първи път е изложена подробно в **Бялата книга за образование на възрастни (DES 2000)**. В документа се предлага рамка за дейности, насочени специално към лицата с ниско образователно ниво. Публикуването на Бялата книга поставя ученето през целия живот като ръководен принцип на политиката в областта на образованието.

Бялата книга се фокусира върху три основни принципа:

- **Системен подход:** политиките трябва да обхващат целия житейски цикъл и да отразяват многообразието от формални и неформални контексти, в които се осъществява ученето

- **Равен достъп:** изискват се проактивни стратегии за справяне с пречките, свързани с различията по отношение на социално-икономически статус, пол, етническа принадлежност, увреждане. Необходими са целенасочени мерки за групите в риск.

- **Интеркултурализъм:** необходими са политики и практики, които да служат на разнообразните групи от населението.

Бялата книга съдържа препоръки за увеличени инвестиции в образованието на хората с ниска грамотност, за образование в общността, за развитие на услуги за ориентирание на възрастни. Включва и предложения за нови координационни структури на национално и местно ниво. От публикуването на документа насам финансирането на програми за учене на възрастни е многократно увеличено, а политиките насърчават развитието на сектора. Ето някои от ключовите промени:

- Назначен е **Министър за ученето през целия живот**;
- Създаден е **Национален борд за образование и благосъстояние**, който работи за решаване на проблема с преждевременното напускане на училище;
- Създаден е **Национален офис за равен достъп до висше образование**, който подпомага и мониторира участието на слабо представените групи във висшето образование;
- Прилага се **Националната квалификационна рамка**;
- Увеличено е финансирането на услуги за грамотност на възрастни, като в цялата страна са назначени **организатори на ограмотяване на възрастни**;
- В цялата страна са назначени **фасилитатори на образованието в общността**, които активно изграждат връзки между доставчици на неформално и формално образование;
- Създадени са 40 центъра в рамките на **Инициативата за образователно ориентиране на възрастни**;
- Осъществени са пилотни инициативи за учене на работното място;
- Сключени са официални споразумения за партньорство между ключови заинтересовани страни.

Политическият контекст на ученето през целия живот в Ирландия от много години е доминиран от системата на „национално партньорство”, включващо правителството и социалните партньори. На всеки две години тези актьори постигат споразумение върху национална програма за социално и икономическо развитие, която покрива области като заплащане на труда, данъчно облагане, социална политика, образование и обучение. Настоящата **програма „Към 2016 г.”** покрива периода 2006 – 2016 г. ПОО се разглежда като един от основните стълбове в структурен и политически план за изграждане и поддържане на работна сила с необходимите за пазара на труда умения.

Националната стратегия на уменията, приета през 2007 г. набляга върху целта Ирландия да се справи с предизвикателството на безработицата в процеса на изграждане на устойчива, насочена към износ икономика. Стратегията се съсредоточава върху укрепване на уменията на работната сила, като поставя дългосрочната цел поне 500 000 възрастни да повишат образователното си равнище с поне едно ниво по скалата на Националната квалификационна рамка.

Законодателната рамка относно политиката за образование и обучение включва:

- **Закон за университетите** (1997) – една от целите е улесняване на ученето през целия живот чрез предоставяне от университетите на образование за възрастни и продължаващо образование;

- **Закон за образованието** (1998) – спомага за равен достъп до образование и възможности за възрастни, които не са се възползвали от образованието в училищата;

- **Закон за квалификациите** (1999) - дава правната основа за разработване на Националната квалификационна рамка и свързаните с тази дейност органи. Съгласно закона **споразумения за осигуряване на качеството** са задължителни за всички доставчици на образование и обучение, които присъждат квалификации, включени в Националната квалификационна рамка;

- **Изменение на Закона за Комисиите за професионално образование** (2001) – осигурява ефективни и ефикасни структури и процедури и делегиране на отговорности на местно ниво.

II. ОРГАНИЗАЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

В страната съществува комбинация от публични услуги и пазарни модели за обучение на възрастни. Участието на държавата се свежда до насърчаване на обучението и образованието за възрастни, а публичните доставчици осъществяват изпълнението.

На национално ниво има редица ключови организации, които допринасят за координацията в областта на образованието за възрастни в сектора на учене през целия живот.

Три законоустановени агенции са отговорни за прилагането на Националната квалификационна рамка. **Националният орган за квалификациите в Ирландия** носи отговорност за разработването и прилагането на националната рамка. Съгласно Закона за квалификациите са създадени два съвета по присъждане на квалификации – **Съвет по присъждане на квалификации в по-нататъшното образование и обучение** за нива 1-6 от рамката и **Съвет по присъждане на квалификации във висшето образование и обучение** за нива 6-10 от рамката.

FÁS е национален орган за обучение и заетост. Организацията има за цел да повиши конкурентоспособността за развитие на икономика, основана на знание, в сътрудничество със заинтересованите страни чрез подобряване на уменията и способностите на отделни лица и предприятия. FÁS предлага широк кръг от професионални стажове (чиракуване), обучение на безработни и обучение на работното място. Организацията има 20 центъра за обучение, както и управлява центрове и програми в партньорство с технологични институти.

IVEA (Асоциация на професионалното образование в Ирландия) е национален представителен орган, представляващ Комисиите за професионално образование. IVEA е задължена да защитава, насърчава и укрепва интересите на професионалното образование и обучение в Ирландия и Европа.

AONTAS е ирландска национална организация за обучение на възрастни, като членството в нея е на доброволен принцип и се подпомага основно чрез публично финансиране. Нейната основна цел е да насърчава развитието на общество на знанието чрез осигуряване на качество и цялостна система на обучение и образование за възрастни, която да бъде достъпна за всички.

Националната агенция за грамотност на възрастните (NALA) е членска организация на доброволен принцип, подпомагана основно чрез публично финансиране. NALA лобира за развитие на политика за повишаване на грамотността на възрастните и осигурява широк кръг от образователни услуги за възрастни.

На местно ниво за доставката на образованието за възрастни понастоящем отговарят 33 **комисии за професионално образование** в цялата страна, както и множество нерегламентирани и общински доставчици.

III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ

През 2007 г. на мястото на държавния министър по въпросите на образованието за възрастни се назначава държавен министър, отговарящ за ученето през целия живот. Министърът работи съвместно с Министерството на образованието и науката и Министерството на предприемачеството, търговията и заетостта, което показва повишен акцент върху връзката между знанието, уменията и заетостта и между общото и професионалното обучение на възрастни. Това начинание цели прилагането на съгласуван подход за ученето през целия живот. Държавният

министър по въпросите на ученето през целия живот носи отговорност за координацията и изпълнението на Националната стратегия за уменията.

От началото 2010 г. преименуваното Министерство на образованието и уменията носи отговорност за политиката за обучение и придобиване на умения в допълнение към съществуващата отговорност за по-нататъшното образование, което включва обучение за възрастни и образование след средно за младите хора, които наскоро са завършили средното си образование.

Други министерства също финансират набор от програми и обществени доставчици и носят отговорност за професионалното развитие на техния персонал. Сред тях са Министерството на социалната защита, Министерството на правосъдието и правната реформа, Министерството на земеделието, рибарството и храните, Министерството на туризма, културата и спорта.

Службата за социално приобщаване към Министерството на социалната защита носи цялостна отговорност за координиране и управление на правителствената програма за социално приобщаване, която включва Националния план за действие за социалното приобщаване 2007-2016 г., Националното споразумение за социално партньорство „Towards 2016” и Националния план за развитие 2007-2013. Службата координира процесите на социалното приобщаване между различните структурни звена, агенции, регионалните и местните власти и изпълнява ключови функции при подпомагане на целевите групи - самотни родители, дългосрочно безработни, бездомни, мигранти, етнически малцинства, възрастни хора и хора с увреждания.

На местно ниво *Комисии за професионално образование* с местно политическо, неправителствено и общинско представителство и специалните *Съвети за обучение на възрастни* носят отговорност за изпълнението на политиката в сферата на образованието за възрастни и за предоставяне на образователни програми за възрастни, финансирани от Министерството на образованието и уменията, в рамките на техния регион.

IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Секторът на образованието за възрастни е изключително разнообразен, с широк спектър от участващи заинтересовани страни. Политическата отговорност е

разделена между отделните министерства. Структурите, рамките и механизмите за финансиране на сектора се различават значително.

Разнообразието на сектора за учене на възрастни в Ирландия поставя предизвикателства пред управлението му – и най-вече пред координацията, комуникацията и мониторинга. На национално ниво тече процес на постоянни консултации между правителствените служби, доставчиците на образование и обучение и гражданските организации посредством процеса на социално партньорство и други регламентирани национални канали. На местно ниво координацията се осъществява чрез окръжни или градски бордове за развитие, както и местни партньорски споразумения. Много често, например, регионалните офиси на FAS и комисиите за професионално образование (VEC) сключват споразумение за сътрудничество. Създадени са и *ad hoc* бордове за образование на възрастни към комисиите за професионално образование, които осъществяват връзката с общността и с неправителствения сектор.

Публикация на Ирландската конфедерация на бизнеса и работодателите представя данни, че въпреки икономическата рецесия и периода на интензивно реструктуриране ирландските фирми отдават голямо значение на развитието на персонала и считат обучението за критичен инструмент за повишаване на конкурентоспособността.

V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

Правителството на Ирландия чрез Националния план за развитие, Националната стратегия за уменията и Споразуменията за социално партньорство определят целите за участие в образованието и обучението и повишаването на уменията на работната сила. Социалното партньорство включва правителството, синдикатите, работодателите и представители на общността.

Националната стратегия за уменията поставя икономически императив за повишаването на квалификацията на работниците с ниска или никаква квалификация чрез определяне на цели за повишаване на нивата на образование до 2020 г. Стратегията препоръчва езиковата и математическата грамотност да бъдат заложили във всички публично финансирани програми за образование и обучение.

Показателите за напредък по отношение на резултатите от образованието и обучението за възрастни намират място в националните стратегии. Напредъкът за постигане на тези цели се наблюдава текущо и те се преразглеждат в съответствие с новите тенденции в политиките. Понастоящем не съществува специфична база данни за обучението на възрастни. Изпълнението на целите се наблюдава на местно ниво посредством данните от националните съвети по присъждане на квалификации и националните координатори за отделните програми, както и от Отдела за по-нататъшно образование на Министерството на образованието и уменията.

Резултатите от обучението и постиженията на учащите се измерват по редица начини. Националната квалификационна рамка осигурява лесно достъпен стандарт за измерване на постиженията на учащите, които желаят да получат квалификация. Програмите, които предлагат неподходящи квалификации, се наблюдават и се преразглеждат. Тези прегледи обикновено включват обратна връзка от координатори, преподаватели и обучавани.

Мониторингът на сектора е изправен пред редица предизвикателства, най-вече поради неговото разнообразие. Отчита се необходимостта от достоверни и своевременни данни за целия сектор за обучение на възрастни, за да се направи информирана оценка на неговите силни и слаби страни, както и да се гарантира, че политиката е основана на доказателства и е насочена към потребностите на учащите, доставчиците, работодателите и други основни заинтересовани страни.

НОРВЕГИЯ

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Равните възможности за образование на възрастните и ученето през целия живот са основни принципи на норвежката политика в този сектор. Главната цел е да се повиши общото ниво на образование на цялото възрастно население. Образованието за възрастни се регулира от **Закона за образованието за възрастни** (приет през 1976 г. и преразгледан основно през 2010 г.) и **Закона за образованието** (1998 г.). Допълнителна уредба съществува и в **Закона за народните гимназии** (1984 г.).

Законът за образованието регламентира задължителното и безплатно начално, основно и гимназиално образование за всички, вкл. възрастните. *Законът за образованието за възрастни* определя организирането на курсове за възрастни като отговорност на съответните публични образователни институции на всяко образователно равнище. Посочва и някои основни субекти, предоставящи неформално обучение за възрастни, които могат да получават за това средства от държавата. Това са граждански организации - учебни асоциации (studieforbund) и институции за дистанционно образование (nettskoler). Уредени са различни демократични и педагогически права: курсовете трябва да следват стриктно учебния план; участниците да могат да влияят върху хода на учебния процес и др.

Висшето образование (предоставяно в университети и университетски колежи) се регулира от отделен закон, който е приложен независимо от възрастта на студентите. През 2001 г. е прието допълнение към закона, регламентиращо идентифицирането и признаване на предходно учене във висшето образование в Норвегия.

Неформалният сектор на учене на възрастни в Норвегия се регулира и от закона за народните гимназии от 1984 г. Норвежкото законодателство предвижда, също така, редица стимули за участие в дейности за квалификация и преквалификация. От 2001 г. са в сила нормативни разпоредби, регламентиращи отпуск с цел образование. Индивидите с повече от три години трудов стаж по специалността, които са били на една и съща длъжност в предприятието през последните две години на пълно или непълно работно време, имат право на отпуск до три години, за да се присъединят към организирана образователна програма. Законът не регулира въпросите за трудовите възнаграждения и разходите за живот във връзка с образователния отпуск.

Законът за въвеждането (**Въвеждащият закон**) е приет през 2004 г. и компетентен държавен орган по неговото прилагане е Министерство на децата, равенството и социалното включване. В него се посочва, че бежанците и лицата, получили право на пребиваване по политически и хуманитарни съображения могат да преминат двугодишна въвеждаща програма. Законът гласи, че имигрантите трябва да участват в обучителни дейности в размер на 300 часа в случай, че желаят да получат статут на постоянно пребиваващ, който по-късно обикновено води и до придобиване на гражданство. В рамките на цитираните по-горе 300 часа са заделени 50 часа за опознаване на норвежката култура, като този предмет се преподава на съответния чужд език, за да бъде по-достъпен за участниците в обучението.

Стратегията за учене през целия живот в Норвегия следва т.н. скандинавска традиция, която съдържа три измерения:

- разширяване на гражданското участие и развитие на демократичното общество;
- подобряване на сравнимостта между образователните квалификации и умения;
- реализация на пазара на труда чрез общество, което е базирано на знанието.

Като част от стратегията за превръщане на ученето през целия живот в реалност през 1998 - 2003 г. е проведена т. нар. „реформа на компетентностите“. Реформата е планирана със съдействието на социалните партньори, представителите на образователния сектор, Министерството на образованието и изследователските среди. Нейна първостепенна цел е да отговори на нуждите от нови и актуализирани

компетентности, за които има потребности в обществото, на работното място и от гледна точка на самия учещ. Тя се осъществява посредством две национални програми за учене на възрастни - *Програмата за развитие на компетенциите 1999-2003 г.* и текущата *Програма за основни умения в трудовия живот 2006 – 2013 г.* Разработена и приета е рамка за основни умения на възрастни, включваща грамотност по четене и смятане, ИКТ и устна комуникация. По двете програми са разпределени бюджетни средства за подкрепа на проекти за обучение на възрастни. Това са курсове за работници и служители в предприятията или публичните организации в основни умения, обучение на работното място, гъвкаво обучение по ИКТ и др. курсове. Програмата предвижда и приоритетна подкрепа за малки и средни предприятия – само през 2012 г. на проектен принцип са подкрепени повече от 500 МСП. По данни на VOX, агенцията - администратор на програмата, и финансовият ресурс, и интересът/участието се увеличават с всяка изминала година. Към настояща дата над 30 000 души са участвали в различни форми на обучение по програмата.

II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ

Има няколко типа образование за възрастни в Норвегия, които се определят отчасти от типа на предлаганото образование, отчасти от предоставящата го организация. Ето основните:

- Начално и основно образование

От 2002 г. възрастните имат законово гарантираното право на безплатно начално и основно образование, организирано от общините в специални курсове за възрастни. Обикновено тези курсове се провеждат в общински центрове за обучение на възрастни или се предлагат от институция за дистанционно образование или учебна асоциация в сътрудничество с общината.

- Средно образование

От 2008 г. възрастните над 25 г., които не са завършили средно образование имат законовото право да го получат безплатно. Тези курсове се организират или в гимназии, или в окръжни центрове за обучение на възрастни. В допълнение някои асоциации, институции за дистанционно образование и служби на пазара на труда предлагат курсове, които се признават за част от програмата за средно образование.

За включване в професионално обучение има допълнителни изисквания за квалификация. Възрастни с професионален опит могат да се явят на занаятчийски изпит като външни кандидати.

- Народни гимназии

Народните гимназии предлагат курсове за общо образование с различна продължителност, без това да води до формални квалификации. В страната има 77 такива училища – интернати, собственост на религиозни организации, независими фондации или окръжни власти. Няма изпити или външни изисквания към учебните програми. Учещите, завършили целогодишен курс на обучение получават три точки, които се добавят към изпитния им резултат при кандидатстване във висше учебно заведение.

- Учебни асоциации

Неправителствените учебни асоциации предлагат курсове за възрастни, като сами отговарят за съдържанието им – не са обвързани с национални учебни програми и изпитни системи. Предлагат се широк спектър от курсове, от просто запълване на свободното време до академични предмети и професионално обучение. Някои асоциации предлагат и формални курсове на нивото на основно, средно или висше образование.

- Институции за дистанционно обучение

Частните институции за дистанционно обучение започнали с кореспондентски курсове, но скоро се възползвали от възможностите на новите медии и понастоящем предлагат богата гама мултимедийни програми – от чисто развлекателни дейности до дисциплини на ниво университет или колеж. Все по-често курсовете, предлагани от тези доставчици са свързани с професионално обучение по време на работа.

- Висше образование

В Норвегия има 38 държавни висши учебни заведения и 32 частни висши училища. Университетите и колежаите предлагат продължаващо обучение за възрастни. Това са краткосрочни (без възможност за придобиване на кредити) курсове и модулни (с възможност за натрупване на кредити) програми. Повечето от участниците са заети лица, така че курсовете са адаптирани специално за тях и са съобразени с изискванията на работодателите им. Учебният процес е по-гъвкав и

комбиниращо присъствено обучение с интензивно използване на възможностите на ИКТ. Таксите се заплащат от курсиста или от работодателя.

III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ

Отговорността за образованието и обучението за възрастни в Норвегия се разпределя между различни равнища и фактори в обществото. **Министерството на образованието и изследванията** е отговорно за прилагането на двата основни закона, регулиращи сектора на формално образование на възрастни – закона за образованието и закона за образованието на възрастни. **Общините** са отговорни за формалното начално и основно образование на възрастните. Те организират и курсове за възрастни имигранти, които се провеждат на норвежки език като втори език. **Графствата** са отговорни за формалното образование за възрастни на гимназиално равнище. Други държавни структури като Министерство на труда и социалното включване, Министерство на държавната администрация и административната реформа, Министерство на здравеопазването и здравните услуги и Министерство на търговията и промишлеността също осъществяват дейности за обучение на възрастни. **Министерството на децата, равенството и социалното включване** носи отговорност за имигрантите, включително и за обучението им по норвежки език, но общините са пряко ангажирани – те са длъжни да осигурят езиково обучение за имигрантите до три месеца след настаняването им на територията на общината.

Дирекцията за образование и обучение е изпълнителен орган, подчинен на министерство на образованието и изследванията. Основните задачи на тази дирекция са свързани с образователното съдържание във формалното основно и средно образование, както и с валидирането на резултати от предходно учене на възрастни.

Норвежкият институт за образование на възрастни (VOX) е правителствена агенция, която работи за насърчаване на участието в общността и професионалния живот чрез подобряване на нивото на компетентност на възрастните. Институтът разработва, анализира и разпространява знания за обучението за възрастни, като прилага *Програмата за основни умения в трудовия живот* (ВКА). Тя предоставя грантове на образователни курсове на асоциации и институции за дистанционно

обучение, на фирми и предприятия, както и подкрепа за развитие на педагогическия персонал в тези организации.

VOX, също така, носи отговорността за обучението на възрастни в основни умения – индивидуализирани обучения по четивна и числова грамотност, ИКТ и умения за устна комуникация. В сътрудничество с предприятия и доставчици на обучение агенцията разработва методи на база установените цели и описания на компетентностите, създава и прилага инструменти за мониторинг и оценка. От 2011 г. към агенцията функционира и национално звено за кариерно ориентиране.

IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Правителствените агенции в Норвегия работят в тясно сътрудничество със социалните партньори и граждански организации, активни в сектора на учене на възрастни. Неправителственият сектор в страната е силен и консолидиран в асоциации, които го представляват като партньор на изпълнителната власт в разработването, провеждането и мониторинга/оценката на комплексна политика за учене на възрастни. Основните типове неправителствени организации в сектора на учене на възрастни – учебните асоциации и институциите за дистанционно обучение – са посочени в закона за образованието на възрастни; отделен закон регулира народните гимназии.

Норвежката асоциация за учене на възрастни е организация, която включва публично признатите норвежки образователни асоциации. Тя е представител на гражданския сектор, активен в сферата на учене на възрастни и като такава е основен партньор и връзка с Министерство на образованието и изследванията.

Норвежката асоциация за дистанционно образование е национална организация на институциите, предоставящи дистанционно образование и обучение. Дистанционното образование, което се прилага на всички равнища, включва различни форми на гъвкаво учене, от традиционните кореспондентски курсове до уеб-базирано учене и използване на дигитални медии.

Интересите на народните гимназии се представляват от *Съвет на народните гимназии*. Целта на тези училища е да насърчат ученето за личностно развитие и обща култура. В тази обща рамка всяко училище е свободно да установи свой собствен набор от ценности.

Основната цел на асоциациите за образование на възрастни е да осигуряват образователни възможности, които не зависят от учебни програми и изпити. Въпреки това НПО могат да предоставят и формално образование на всички нива. Съгласно закона за образование на възрастни учебните асоциации и частните институции за дистанционно образование могат да получават публични средства, за да организират курсове за възрастни – понастоящем приблизително 20 неправителствени доставчици на образователни услуги са частично финансирани от държавата. *Администрацията по заетостта и благосъстоянието* също предоставя богат спектър програми и курсове за възрастни, разходите за които са изцяло поети от държавата. Образователни възможности се предлагат и от *Норвежката федерация на профсъюзите*, най-голямата синдикална организация в страната.

Като част от реформата на компетентностите Министерството на образованието и изследванията инициира *проект „Мотивация“*, в чиито рамки са изградени „партньорства за кариерно ориентиране” с цел да се укрепи сътрудничеството между доставчиците на такива услуги и други заинтересовани страни като общини, графства и др. На национално ниво сътрудничеството между всички действащи лица в сферата на кариерното ориентиране се осъществява от VOX като национална координационна точка. Във всяко от 19-те графства са назначени и контактни лица по *програмата за основни умения в трудовия живот*, чиято основна задача е да поддържат връзка с предприятията и да дават информация и съвет относно възможностите за организиране на образователни дейности по време на работа.

Един от основните резултати от реформата на компетентностите е разработването на национална система за документиране и признаване на неформалното и самостоятелно учене (*проектът „Валидиране“*, 1999 – 2003 г.). Отговорност за идентифицирането и признаването на компетентности носят властите на ниво графство, като процедурата не е унифицирана. Социалните партньори, активно ангажирани в осъществяването на проекта „Валидиране” са изиграли ключова роля функцията на валидирането и признаването на предходно учене да не се ограничи до възможност за продължаване на формалното образование, но да бъде полезна и за двете страни – работодателя и работника – при

кандидатстване за работа или промяна на работното място в рамките на самата фирма.

V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

Правителствената агенция за учене през целия живот VOX е създадена и поддържа статистическа банка, която осигурява на заинтересованите страни в сектора на учене на възрастни и на изследователите солидна база данни за наблюдение на участието на възрастни във формално и неформално образование и обучение, обучение по време на работа, кариерно ориентиране, валидиране на предходно учене и обучение по норвежки език за имигранти. Статистическата банка съдържа данни от публични регистри, както и от изследвания, провеждани от VOX или други изследователски агенции. Банката е достъпна онлайн.

Върху мониторинга на сектора за учене на възрастни влияе и норвежката образователна традиция по отношение на оценяването. В Норвегия твърде малко се акцентира върху формално структурираната и организирана система за оценяване. Формиращото оценяване е инструмент, при който се оценяват резултатите от ученето, а не самият факт на преминаването обучение. Това служи и за показател на нарастващия интерес към ученето. В областта на професионалното образование и обучение са осъществени пилотни проекти, свързани с формиращото оценяване. Една от основните цели на тези пилотни проекти е осигуряване на качествен учебен процес, т.е. да се акцентира на учебните процеси и учебните резултати. Тези тенденции рефлектират и върху методите за оценяване на образованието и обучението за възрастни. В норвежката нормативна уредба на средното образование се посочва, че основа за оценка на учениците са целите, описани в ядрото на учебния план и учебните програми за всеки един курс. В Норвегия е направено много, за да се развият форми на изпити, които са интердисциплинарни и използват механизми, близки до реалния живот.

Инструментите и механизмите, които се използват за наблюдение и оценка на програмите в сектора на неформалното образование, както и осъществения проект KVASS (2004-2005), доведоха до създаване на набор от *общии стандарти за качество в обучението за възрастни*. Проектът е осъществен от няколко неправителствени организации и има за цел се стандартизират процесите за

образователно планиране и документиране. Към Норвежката асоциация за обучение на възрастни е създаден Комитет по качеството, който дава съвети и консултира по проблемите на осигуряване на качеството. Подобен постоянен комитет е създаден и към Норвежката асоциация за дистанционно образование, която е разработила и публикувала стандарти за качеството на дистанционното образование.

ПОЛША

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Полша е една от страните в ЕС с ниско ниво на участие в учене през целия живот; съгласно последното проучване на работната сила на Евростат едва 5.3% от поляците на възраст между 25 и 64 г. са участвали в някаква форма на образование или обучение през предходните 4 седмици. Ученето на възрастни в Полша все още се свързва основно с образование/обучение във формалната образователна система, в образователни степени след задължителната по закон. Ниското ниво на участие на възрастните в неформално обучение се поддържа от липсата на добре развита система за идентификация, оценяване и признаване на компетентности, придобити извън системата на формалното образование, както и на система за осигуряване на качеството. Все още няма механизми, които да позволяват ученето по време на работа, надграждащото обучение в работния процес и осъвременяването на професионалните умения да бъдат приемани като не по-малко важни от формалното образование. В основата на тези слабости е липсата на традиция и съответно изградена култура, възприемаща неформалното и самостоятелно учене като равностойни на училищното образование. И неслучайно, докато формалното образование успява да посрещне предизвикателствата на европейските репери (Полша постига 4 от 5-те най-важни цели на „Образование и обучение 2010“ още преди 2010 г.), то неформалното образование видимо изостава.

Съгласно конституцията на страната на лица, преждевременно напуснали системата на задължителното образование /9 клас/ се предоставя безплатно

образование в държавните училища. Полските закони в сферата на образованието предвиждат „възможност възрастни да завършват общо образование, същевременно придобивайки или променяйки своите професионални и специализирани квалификации.“ В подзаконовите актове са формулирани принципите на образованието и обучението на възрастни, като се определят и вида, организацията и функциите на централните за продължаващо обучение, централните за практическо обучение и централните за допълнително професионално обучение. Полските закони позволяват, също така, предоставянето на образователни услуги съгласно законодателството за стопанска дейност.

Националното законодателство определя и обществените задачи и отговорности по отношение насърчаване на заетостта, намаляване на ефектите от безработицата и мобилизиране на безработните и други лица, търсещи работа. Тази мобилизация включва професионално ориентиране, организиране на безплатно обучение за безработни лица, нисколихвени кредити за обучение, възстановяване на разходите за обучение и консултиране на безработни лица, възстановяване на разходите на работодателите за обучение за работници в риск от изпадане от пазара на труда.

Всеобхватна стратегическа рамка, регулираща ученето през целия живот в Полша все още липсва; образованието на възрастни беше в известна степен обхванато от **Стратегията за развитие на продължаващото обучение до 2010 г.** През 2011 г. е подготвен нов стратегически документ под заглавие „**Перспективата за учене през целия живот**”, който формулира целите и насоките на УЦЖ в Полша до 2020 г. В документа е приета следната формулировка на политиката за УЦЖ:

- Тя се основава на насърчаването и подкрепата на качествено учене във всяка възраст, в разнообразни форми и на различни места, както и на признаването на резултатите от ученето в квалификационните системи;

- Тя поставя уещия в центъра и мярка за нейната ефективност са компетентностите и квалификациите на човека независимо от начина, по който са придобити;

Политиката за УЦЖ се провежда в партньорство между националните и местните власти, работодателите, работниците и организациите на гражданското общество. Един от най-важните аспекти на прилагането на тази политика се очаква

да бъде нейното осъществяване на регионално ниво – необходимо е властите на ниво провинция да разработят и реализират стратегии за УЦЖ във всяка провинция.

II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ

В Полша има два вида институции, предоставящи услуги, свързани с образованието и обучението на възрастни: такива, които са под юрисдикцията на публичната администрация (на различни нива), и такива, които действат на свободния пазар по силата на законите за стопанска дейност. Въпреки че функционират по различен начин, и двата вида организации могат да присъждат степени и да издават дипломи. Следните институции/организации осигуряват обучението за възрастни:

- *Центрове за продължаващо обучение - публични*

Тези центрове са разположени в цялата страна и работят съгласно наредба на министъра на образованието. Техните основни функции са да осигуряват програми за продължаващо образование и обучение за възрастни в училищата и извън тях, както и да разработват методи на преподаване за обучение и преквалификация на възрастни в сътрудничество с бюрата по труда и работодателите.

- *Центрове за практическо обучение - публични*

Тези центрове са разположени в по-големите градове и също работят съгласно наредба на министъра на образованието. Те предлагат добре оборудвани училищни работилници за професионално обучение, практика и стажове. Финансират се от общинските бюджети и се управляват от местните власти. Около 90 на сто от този тип центрове сътрудничат тясно с бюрата по труда, с висшите училища и научните институции, като по този начин се осигурява съответствие между предлаганите от тях професии и нуждите на местния пазар на труда.

- *Училища за възрастни - публични*

Тези институции осигуряват дневни, задочни и вечерни курсове на различни нива на формално образование: начално, основно и основно професионално, както и общообразователно средно и професионално средно. Те се контролират от централната образователна администрация и разходите за обучение се покриват с публични средства.

- *Училища за обучение след основно образование /професионални гимназии/*

Тези училища са дават възможност на своите ученици да придобият средно общо образование и професионална квалификация. В страната има 3369 такива училища (публични или непублични), като значителен дял от тях - 75,2 % са училища за възрастни. Тези училища осигуряват курсове по повече от 20 професионални направления. Обучението в тях води до придобиването на диплома за професионална квалификация след полагане на външен изпит. Техните възпитаници, които са издържали зрелостния изпит, могат да кандидатстват във висше училище в съответствие с общите правила.

• *Висши училища - публични и с известно частно финансиране*

Висшите училища предлагат дневни, вечерни, задочни и външни програми за възрастни. В последните години, предимно със средства от ЕСФ, образователните услуги за нетрадиционни студенти /възрастни/ във висшите училища се разширяват, като включват и:

- *Следдипломни квалификации, курсове и други форми на образование, целящи да осъвременят и повишат квалификацията на хора с висше образование;*

- *Университети за третата възраст и отворени университети за възрастни /независимо от възрастта, не само за стари хора/, които искат да повишат знанията и уменията си в области, които не са свързани с работата им.*

Най-популярни сред тези форми са следдипломните квалификации, които са също така пример как полските университети се приспособяват към изискванията на пазара на труда. Много от тези програми се разработват по инициатива на или в сътрудничество с външни организации - публични администрации или икономически субекти.

• *Научни институции, центрове за изследвания и развитие, центрове за допълнително обучение и професионално развитие, сдружения, фондации, акционерни дружества, граждански дружества и дружества с ограничена отговорност, кооперации и други – частни.*

Тези институции предлагат курсове за обучение и/или следдипломно обучение на възрастни по търговските правила.

Националният център за подкрепа на професионалното и продължаващо образование отговаря за подготовката и координацията на дейности, свързани с

обучение /включително обучение по време на работа/ на учители, които работят с възрастни. Центърът организира срещи и семинари за разпространение на добри практики и педагогически иновации, провежда изследвания, сътрудничи със социалните партньори по отношение осигуряване на качеството на професионалното и продължаващо образование. Центърът е основен доставчик на „извънучилищно“ продължаващо образование в Полша.

Като обобщение може да се каже, че структурната рамка на ученето на възрастни в Полша е доминирана от формалното образование, което се предлага в най-традиционната му форма. Има недостиг на институции – доставчици на неформално обучение.

III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ

Министърът на образованието отговаря за координацията на образованието за възрастни, главно чрез **Департамента за професионално и продължаващо образование**, чиято дейност покрива много аспекти на ученето на възрастните. Такива са откриването и управлението на публични центрове за продължаващо обучение, центрове за практическо обучение, училища за възрастни. Департаментът отговаря за оценяването на системата за продължаващо образование и за акредитацията на образователните и обучителни институции.

Областните власти са отговорни за училищата след основно образование, включително и тези за възрастни, за центровете за продължаващо и практическо обучение и други институции, които нямат статут на училища. Местните власти носят отговорността за началното и основно образование за възрастни, както и за специалните училища. Всички публични училища за възрастни се организират и ръководят от органи на териториалното самоуправление (които в Полша са на 3 нива). Не-публичните училища за възрастни се организират и ръководят от търговски субекти или асоциации, социални и религиозни организации, други.

IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

За разработването на актуалния политически документ „Перспектива за учене през целия живот“, както и за мониторинг на изпълнението на инициативите в областта на УЦЖ, през 2010 г. е сформирана междуведомствена работна група към министър-председателя, председателствана от министъра на образованието и включваща представители на 5 министерства, администрацията на министър-председателя и на консултативния съвет към президента. След приемането на документа е сформиран Управляващ комитет с участието на същите институции, чиято основна задача е да мониторира процеса на въвеждане и прилагане на националната квалификационна рамка.

Политиката за УЦЖ в Полша се провежда в партньорство между националните и местните власти, работодателите, работниците и организациите на гражданското общество. Един от най-важните аспекти на прилагането на тази политика се очаква да бъде нейното осъществяване на регионално ниво – необходимо е властите на ниво провинция да разработят и реализират стратегии за УЦЖ във всяка провинция.

Следва да се отбележи, че в Полша работодателите не са силно ангажирани с повишаване на квалификацията на своя персонал; отделни предприятия организират програми за обучение на своите работници и служители, но такива случаи са по-скоро изключение.

Инициативата идва преди всичко от доставчиците на обучение. Представянето на различните видове публични институции, предоставящи образование и обучение за възрастни дава представа за една силна страна на полската система в сектора за учене на възрастни - активното взаимодействие между заинтересованите страни се осъществява най-вече на регионално и местно ниво. Като правило самата образователна институция работи в сътрудничество с местните власти, служби по заетостта, работодатели с цел предоставяне на обучение, отговарящо на потребностите на местния пазар на труда.

V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

Полските стратегически документи отчитат като недостатък липсата на текуща, редовно актуализирана база данни, която е необходима за измерване, наблюдение и оценка на политиката за учене на възрастни, както и за осигуряване

на качеството на образованието за възрастни. В страната не се прилагат системи за признаване на квалификации, придобити чрез неформално и самостоятелно учене и за осигуряване на качеството в неформалното обучение.

Актуалният политически документ в областта на УЦЖ и образованието на възрастни в Полша, ”Перспектива за учене през целия живот“, определя цели и насоки за действие до 2020 г., като отчита задълженията, произтичащи от създаването на Европейското пространство за учене през целия живот. Предвижда се да бъде разработена документация за прилагането на „Перспектива за учене през целия живот“, която ще включва и система за мониторинг на базата на критериите, заложи в самия политически документ. Ще бъдат подготвяни ежегодни мониторингови доклади за изпълнението на Перспектива за учене през целия живот и документацията за нейното прилагане, отразяващи напредъка към целите на стратегия Европа 2020 и ЕТ 2020.

Във висшите училища се прилагат единни правила за подготовка на дипломни работи и провеждане на изпити и са създадени еднакви модели и кредитна система (ECTS). Създадени са и кариерни центрове и все по-голям брой висши училища възнамеряват да наблюдават професионалната реализация на своите възпитаници.

СЛОВАКИЯ

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Социално-икономическите промени след разпада на съветския блок през 90-те години на миналия век извеждат на дневен ред нуждата от образование и обучение за нови целеви групи във възрастовия диапазон 25 – 64 години. Първият концептуален документ, регулиращ ученето на възрастни (в Словакия термините „продължаващо образование” и „учене през целия живот” в голяма степен се припокриват с „учене на възрастни”) е **Концепцията за образование през целия живот от 2004 г.** С времето приоритетите в сферата на ученето и ориентирането през целия живот инкорпорират усилията за подобряване на достъпа до гъвкаво придобиване на квалификации в неформалната подсистема на образованието, както и чрез самостоятелно учене. Стремещът да бъде създадена подкрепяща среда за такова развитие, както и да бъде увеличено участието на възрастни в обучение извън формалната система води до приемането през 2007 г. на **Стратегията за учене през целия живот и за ориентиране през целия живот.**

През 2011 г., на базата на оценените резултати от изпълнението на действащите стратегически документи Словакия приема нова, **комплексна Стратегия за учене през целия живот.** Основната цел е да се повиши осъзнаването от страна на индивида на неговите собствени нужди от постоянно учене с цел осъвременяване и придобиване на умения и компетенции, необходими за устойчива заетост, за добро положение в обществото и за личностно израстване. Стратегията се фокусира върху достъпни и адекватни на търсенето от страна на работодатели учебни програми, които да бъдат предлагани от доставчиците на образователни услуги.

Разглежда причините и предлага решения за справяне с ниската мотивация на възрастните да участват в УЦЖ. Концентрира се върху изграждане на култура за учене и набелязва мерки за развитие на система за ориентиране на възрастните, заинтересовани от участие в УЦЖ посредством регионални центрове за кариерно ориентиране.

Законът за ученето през целия живот от 2009 г. и **законът за Националния съвет на СР за заетост** регулират функционирането на институциите за продължаващо образование, процесите и условията за акредитация, сертифицирането на придобитото образование и работата на **Акредитационната комисия за продължаващо образование**. Допълнение към закона определя институциите, формите и методите на обучение за възрастни, като освен традиционните методи са застъпени и нови - дистанционно обучение, мултимедия, други. **Законът за прехвърляне на някои отговорности от органите на държавната власт към общините и регионите** покрива спектър от методологично-образователни центрове, които се занимават с продължаващо обучение на преподавателски и преподавателски персонал. **Законът за висшето образование** регулира предоставянето на обучение за възрастни в университетите, а **законът за службите по заетостта** определя условията и формите за обучение за пазара на труда на безработни и хора с увреждания.

Законът за учене през целия живот установява правила и процедури за признаване на обучението чрез сертифициране и присъждане на частична или пълна степен на квалификация; за целта се полага изпит. Създава се акредитационен комитет за продължаващо образование към министерството, пред който институциите, предоставящи обучение за възрастни могат да кандидатстват за акредитация. Поставя се законодателната рамка за националната система на квалификациите.

II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ

В Словакия продължаващото образование, целящо надграждане на знания и квалификации, се предоставя от приблизително 2500 доставчици на неформално обучение, които предлагат акредитирани курсове и образователни програми с различен фокус и съдържание. Критерий за качество е акредитацията на програмата.

От средата на 2009 г. се прилага унифицирана рамка на акредитационни процедури, което гарантира прозрачност на образователните програми.

Според закона за учене през целия живот от 2009 г. институциите, предоставящи продължаващо обучение са както следва:

- Общобразователни училища, средни професионални училища, специализирани училища, университети, които предоставят и продължаващо обучение;

- Юридически лица, чиято цел е предоставяне на образование или осъществяване на дейности, пряко свързани с образованието;

- Физически лица – предприемачи, чиято цел е предоставяне на образование или осъществяване на дейности, пряко свързани с образованието.

Образователните институции също се делят на такива, които предлагат акредитирани и неакредитирани образователни услуги. Образователните услуги могат да се предоставят присъствено, дистанционно и в комбинирана форма. Ако практическото обучение се осъществява на работното място във фирма на физическо или юридическо лице, то последното не е образователна институция. Един обучителен модул не може да е с продължителност по-малко от 10 учебни часа.

Според закона за учене през целия живот типовете на продължаващо образование в Словакия са както следва:

- Продължаващо обучение в акредитирана програма, която води до допълване, актуализиране, разширяване или задълбочаване на уменията, необходими за упражняване на професията;

- Преквалификация в акредитирана програма за обучение, която води до получаване на частична или пълна квалификация по професия;

- Обучение по интереси, гражданско образование, обучение за личностно развитие и др.

Академията за образование е най-старата и най-голяма институция за обучение на възрастни. Това е независима, нестопанска гражданска организация, с 41 клона в цялата страна. Член е на европейската асоциация за образование на възрастни.

Асоциацията на институциите за образование на възрастни в Словакия е неправителствена, нестопанска, доброволна организация. Нейни членове са както институции, така и отделни личности, активни в областта на образованието за възрастни, понастоящем над 120. Асоциацията издава журнал за образование на възрастни и е член на европейската асоциация за образование на възрастни.

Словашка академична асоциация за учене през целия живот обединява университетите за взаимноизгодна съвместна работа в областта на продължаващото образование и обучение. Участва в законотворческия процес в тази сфера, както и в управлението на предназначените за УЦЖ средства от структурните фондове. Други приоритети са насърчаването на активно участие в ученето през целия живот, както и научноизследователската дейност в тази област.

III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ

Министерството на образованието, науката, изследванията и спорта е централният орган на държавната администрация, ангажиран с развитието на образователната система; функционират 8 регионални офиса на министерството с функции по инспектиране.

Продължаващото професионално образование (преквалификация, обучение на работното място) се регулира съвместно от министерство на образованието, науката и изследванията и от министерство на труда, социалните дела и семейството. Решенията и предложенията за нормативни промени се обсъждат със социалните партньори и граждански организации.

Центърът за образование към министерство на труда, социалните дела и семейството подпомага министерство на образованието при разработка на концептуални документи в сферата на УЦЖ, разработване на образователни стандарти, разработване и прилагане на образователни програми в професионалното образование, анализ на образователните потребности от гледна точка на пазара на труда и други.

Акредитационната комисия е консултативен орган с основна функция да мониторира и независимо да оценява качеството на образование, изследвания,

развитие и т.н. в университетите. На базата на независима оценка може да дава препоръки за подобряване дейността на висшите учебни заведения.

Акредитационният борд за продължаващо обучение към министерство на образованието е консултативен орган, чиято задача е акредитиране на програми за продължаващо образование. Оценява отделните програми и подготвя експертни становища. Състои се от 14 пълноправни члена, които са номинирани от различни професионални асоциации, организации или доставчици на обучение за възрастни.

Национален институт за учене през целия живот има за основна цел да разработва дългосрочни стратегии и образователни концепции, да подготвя и прилага програми и проекти. Предлага обучение и работи в сътрудничество с други национални и международни организации.

IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Сътрудничеството между органите на държавната администрация и останалите заинтересовани страни се осъществява в повечето случаи посредством комитети с координационни и консултативни функции.

Комитетът на Националния съвет за образование, младеж, наука и спорт е консултативен орган, който участва в подготовката на нормативни актове в сферата на дейност на министерството. **Комитетът на правителството на Словацката република за професионално образование и обучение** е консултативен орган в сферата на професионалното образование и обучение, разглежда предимно концептуални и стратегически документи в тази област от гледна точка на икономическите и социални нужди в страната. В сферата на кариерното ориентиране и консултиране основен орган за координация и изпълнение на политиката е **Националният форум за ориентиране през целия живот**, създаден през 2008 г. към министерството на образованието. Функциите на секретариат на форума изпълнява Националният институт за учене през целия живот, който се управлява пряко от министерство на образованието.

Неправителственият сектор в сферата на учене на възрастни в Словакия е добре развит и консолидиран; от тази гледна точка е полезен партньор и незаобиколим фактор при провеждане/оценка на комплексна политика за учене през целия живот. Такива силни сдружения са Асоциацията на институциите за

образование на възрастни в Словакия и Словашката академична асоциация за учене през целия живот.

Прави впечатление също, че заинтересованите страни – социални партньори и граждански сектор, вкл. обединения на доставчици на обучение – са добре представени в органите, осъществяващи мониторинг и оценка на политиката в сектора на учене на възрастни, а именно в Акредитационния борд за продължаващо обучение (в професионалното образование и обучение) и Акредитационната комисия (във висшето образование).

Местното самоуправление в Словакия също осигурява подкрепа за провеждане на кохерентна политика за учене през целия живот. **Сдружението на общините за образование** насърчава креативност, ефикасност и активност от страна на териториалните власти да отговорят на нуждите и интересите на гражданите, общините и регионите по отношение ученето на възрастни. В началото на настоящия програмен период правителството инициира програмата „Учещи региони”, с което прави опит да насърчи създаването от мрежи на заинтересовани страни на местно ниво, но партньорствата постепенно угасват с прекратяването на европейското финансиране към края на програмния период.

V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

Характерна за Словакия особеност е широкото използване на онлайн платформи и информационни системи за мониторинг, анализ и планиране на обучението на възрастни в страната.

Съгласно закона за учене през целия живот от 2009 г. системата за мониторинг и прогнозиране на необходимостта от обучение е комплексен институционален механизъм за събиране и оценка на информация за нуждите на пазара на труда. Поддържа се в сътрудничество между министерството на образованието, други държавни институции и социалните партньори въз основа на унифицирана методология, която формулира качествените и количествени изисквания към квалификацията, нужна на пазара на труда. Резултатите, под формата на прогноза, се публикуват на всеки три години в **публичен регистър на потребностите от образование**.

Според същия закон **националната система от квалификации е публично достъпен регистър**, който съдържа описание – под формата на стандарти за квалификация и оценка - на квалификациите по професия и по част от професия, които се признават в Словакия.

Националната система на професиите е национална обединена информационна система, която описва стандартните изисквания на пазара на труда към индивидуални работни позиции. Определя изискванията за професионални умения и практически опит. Поддържа се публичен регистър на професиите, който включва база данни с националните стандарти за професии, класифицирани по икономически дейности. Регистърът, който все още не е пълен, дава възможност да се проверят изискванията на работодателя към квалификационното равнище на работника/заетия.

Електронният регистър на компетенциите съдържа база данни за компетенциите (професионални знания, професионални умения и общи умения). Той служи като връзка към квалификационните стандарти в националната система за професиите, описана по-горе.

Бързото търсене на възможности за продължаващо образование и обучение на възрастни се улеснява от **информационния портал „Интегрирана система на типичните позиции”**, създаден като инструмент за мониторинг на образователните нужди от работодателите, както и за опростяване на комуникацията на пазара на труда. Важен стимул за създаването му е да бъде подпомогната комуникацията между работодателите и образователните институции, както и да бъде отправна точка за хармонизация на процесите на пазара на труда със системата за учене през целия живот.

Информационната система за продължаващото образование UIPŠ е публична и се поддържа от института за информация и прогнози в образованието. Събират се и се обработват данни от институциите, които предлагат обучителни услуги. Ежегодно информация предоставят над 500 доставчици на обучение за възрастни (лица на възраст над 15 години). Информационната система за продължаващото образование на министерството на образованието, създадена със закона за учене през целия живот служи като инструмент за информиране и консултиране на развитието на продължаващото образование в СР, като съдържа

Lifelong
Learning

информация за всички акредитирани програми, съответните доставчици и друга
полезна за потенциалния учещ информация.

ФИНЛАНДИЯ

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Във Финландия правителството приема план за развитие на цялата образователна система на всеки 4 години. Тъй като концепцията за учене през целия живот е централна за образованието във Финландия, не е сметено за необходимо да бъде разработена отделна стратегия за УЦЖ. Целите на страната по отношение на УЦЖ са заложили в **плана за развитие на образованието и обучението 2011 – 2016 г.**, приет от правителството на 15 ноември 2011 г., както и в управленската програма на правителството. Финландският Национален борд за образование е заложил цели, свързани с УЦЖ в своята **нова стратегия „Учение и компетентност 2020“**.

Съгласно плана за развитие за периода 2011-2016 г. образователната политика във Финландия е изградена върху принципа на ученето през целия живот. В плана е акцентирано върху признаването на предходно учене, така че знания и умения, придобити по-рано в рамките на образователната система или извън нея да могат да бъдат приравнени към квалификация възможно най-пълно. Заложените мерки надхвърлят етапа на задължителното образование и покриват и ученето на възрастни. Сред приоритетите на новия план за развитие са образователната гаранция като част от социалната гаранция, осигуряването на по-добри възможности за възрастните в образованието и обучението, квалификации, базирани на компетентностите и оценяване на образованието. Новият план за развитие очертава мерки за намаляване на неравенството в образованието и обучението на възрастни, като ефектът на социалния и образователен статус върху участието в образование/обучение на възрастни следва да бъде намален наполовина до 2020, с тенденция да бъде елиминиран в по-дългосрочен план.

В последното десетилетие, с цел смекчаване ефекта на икономическата криза е проведена **цялостна реформа на обучението и образованието за възрастни**, ръководена от Комитет за цялостна реформа в обучението и образованието за възрастни. Увеличава се предоставянето на начално професионално образование, продължаващо обучение и обучение чрез чиракуване /стажове/, като последното се регулира със специален закон. Диверсификацията на стипендиите / субсидиите за образование на възрастни увеличава участието на възрастното население на Финландия в образование и обучение повече от очакваното.

Осъществена е **програма за развитие в сектора на либералното образование за възрастни**. Подготвени са предложения за законови промени, засягащи статута на институциите, предоставящи либерално образование; осигурени са субсидии за осигуряване на качеството и развитие; проведена е оптимизация на институционалната мрежа.

Законът за професионално образование и обучение, в сила от началото на 1999 г., регулира средното професионално образование и обучение и за младежи, и за възрастни учещи. **Законът за професионално образование на възрастни** покрива втората, незадължителна степен на професионалното образование, продължаващото професионално обучение и професионалните квалификации, придобити чрез тест за компетенции независимо от начина, по който са натрупани професионалните умения, а също подготвителното обучение за тези тестове. Промени в този закон от 2006 г. засилват индивидуалния подход при придобиване на квалификации чрез тестване. По същия начин, чрез изпит, специални закони позволяват да бъдат придобити квалификации и по езици.

Обучението за пазара на труда се регулира от **Закона за обществените служби за заетост**, който предвижда за всеки безработен, който активно търси работа, в рамките на 5 месеца да бъде разработен план, включващ описание на притежаваните компетентности и оценка на нуждите от допълнително обучение. Въз основа на индивидуалния план безработният бива насочван към този тип образование или обучение, което е най-подходящо за него.

Законът за либералното образование на възрастни от 1998 г. определя като цел на този тип образование подкрепа на развитието на индивида, постигане на демокрация и равенство на базата на принципа на ученето през целия живот.

Институциите, предоставящи либерално образование за възрастни се оценяват от **Съвет за оценка на образованието**.

Университетското образование се регламентира в **Закона за университетите от 1997 и Постановление за университетите от 1998 г.**, а политехническото – от **Закона за политехническите висши училища и съответното постановление от 2003 г.** Университетите, политехниките и институциите, предоставящи либерално образование за възрастни имат свободата сами да решават как ще организират предоставянето на образование за възрастни в законовите рамки. Представянето на университетите и политехниките редовно се оценява от **Финландския съвет за оценка на висшето образование**. Центровете за продължаващо образование към университетите обикновено са отделни институции и се самоуправляват.

II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

Образованието за възрастни във Финландия е осигурено на **всички нива на формалната образователна система** и се предлага от около 1000 институции – училища, осигуряващи образование за възрастни в горната степен на средното образование, професионални училища, институции и центрове за професионално обучение на възрастни, национални и частни професионални институции, технически висши училища (политехники) и университети. **Неформалното образование** за възрастни се предоставя предимно от институциите за либерално образование; най-голямата част от възрастните учещи във Финландия са ангажирани именно в такъв тип образование.

Образователната гаранция във Финландия е част от социалната гаранция. На всеки, преждевременно напуснал училище се осигурява място във втората степен на общото средно образование, в професионално училище, в рехабилитационен център или по друг начин. Целта на правителството е до 2020 г. над 90% от младежите във възрастовата група 20-24 г. да имат квалификация, надхвърляща задължителното образование /което във Финландия е 9 клас – първа степен на средно образование/. Поради демографския спад места ще има, проблемът на образователните власти е тяхното неравномерно географско разпределение. Властите са наясно, че свободните места сами по себе си не осигуряват достъп до образование за всички. За да бъде реализирана социалната гаранция, правителството е планирало мерки за осигуряване на гъвкави образователни пътеки и гъвкави

комбинации, позволяващи съвместяване на образование и работа, както и пълноценно използване на капацитета и експертизата на либералните институции за образование на възрастни.

Висше образование за възрастни. Двадесетте университета във Финландия са държавни, държавата предоставя към 70% от финансирането им. Политехническите висши училища, които са общински или частни, се съфинансират от правителството и местните власти; Министерството на образованието и всяка политехника сключват тригодишни договори, в които се набелязват цели и целеви стойности; делът на публичното съфинансиране зависи от степента на постигането им. Университетите, както и политехническите висши училища предлагат образование за възрастни (водещо до получаване на степен) и отворено образование, което е предназначено за поддръжка и надграждане на компетентности на хора, вече притежаващи академична степен. Преподаването е уредено по начин, позволяващ на възрастните учещи – които съставляват около 20% от всички учещи в политехниките – да работят и учат едновременно.

Към всеки университет има **център за продължаващо образование**, чиято основна задача е да даде възможност на хора с академично образование да осъвременят своите знания и умения или да придобият нови професионални умения и квалификации. Една от основните задачи на центровете е да предоставят образование и обучение, съобразено с нуждите на трудовия пазар.

Отвореното университетско образование не води до получаване на степен. То предоставя форми и модели на учене, които се различават от традиционните; методите на преподаване правят ученето възможно независимо от това къде се намира учещия - една трета от отвореното образование се предоставя под формата на дистанционно обучение, съчетано с менторство. Отвореното образование се предоставя от центровете за продължаващо образование, други университетски организации и различни центрове за образование на възрастни.

Професионално образование и обучение за възрастни. Според групите участници и начина на финансиране професионалното образование за възрастни може да бъде разделено на: 1/независимо образование, 2/ обучение за пазара на труда, 3/обучение за развитие на персонала и 4/обучение чрез чиракуване (стажуване). По-голямата част от професионалното образование за възрастни се

предоставя от професионални и висши училища с държавно/общинско съфинансиране; само обучението на персонала е поето основно от частния сектор на пазарни цени.

Има също образователни институции, специализирани в образование и обучение на възрастни, най-големите от които са **центровете за професионално обучение и образование** /45 на брой/ и **специализираните професионални институции** /50 на брой/. Те получават 10 до 30% от бюджета си от Министерство на образованието.

Наред с това Министерство на образованието разпределя средства за допълнително професионално образование и обучение на Държавните канцеларии на провинциите, които закупуват услуги от частни доставчици на образование и обучение. Понастоящем системата се реорганизира, като държавното финансиране ще бъде разпределяно директно към доставчиците, без посредничеството на държавните органи на регионално ниво. Новата система вече е въведена при обучението чрез чиракуване – Министерство на образованието предоставя квоти и финансиране за допълнително професионално обучение директно на доставчиците.

Либерално образование за възрастни – неформално образование

Проучванията показват, че най-голям дял възрастни учещи се възползват от възможностите, предоставени от либералното образование за възрастни. В последните няколко десетилетия либералното образование за възрастни е най-близо до хората, има съвсем реална връзка между индивидуалните нужди и услугите, които институциите предоставят. Понастоящем около милион финландци учат по собствено желание и избор, съгласно своите интереси и потребности в институциите за либерално образование за възрастни. Либералното образование предоставя професионални квалификации само в области, в които няма официално професионално обучение; интересът към социалните квалификации обаче е голям. С оглед разширяване на участието в либерално образование за възрастни, през 2005 г. Министерството на образованието приема нови насоки, позволяващи на институциите сами да определят съдържанието на своите образователни услуги. Между държавата и организации, представляващи доставчиците на либерално образование е постигнато споразумение институциите да се фокусират и върху някои приоритетни области, определени от държавната образователна политика,

както следва: 1/ подпомагащо интеграцията езиково и друго обучение за имигранти; 2/ граждански умения и умения, необходими за развитието на гражданското общество; 3/умения, свързани с развитието на информационното общество 4/ здравно образование и 5/обучение, подготвящо за включване в отворено университетско образование.

През 2007 г. Министерството на образованието въвежда ваучерна схема, чрез която институциите за либерално образование могат да предоставят субсидирано или безплатно обучение на учещи, принадлежащи към уязвими групи: имигранти, безработни, пенсионери или граждани в напреднала възраст, хора със СОП, хора, които не са получили образование извън задължителното. При летните университети ваучерната субсидия се използва за подкрепа на студенти, отпаднали от академичните институции. Институциите за либерално образование могат да кандидатстват и за субсидии за повишаване качеството на предоставяните услуги.

Обучение на възрастни за заетост

Специална форма на обучение на възрастни, отговорност за която носи Министерството на заетостта и икономиката, е обучението на възрастни за заетост, при което администрацията, отговорна за заетостта организира на безработните и на тези, които са застрашени да останат без работа курсове, предоставяни срещу заплащане от различни доставчици на обучение. Политиката за обучение на възрастни на пазара на труда включва обучения, финансирани от **Администрацията за заетост и социално развитие**. Целта на обучението е развиване на професионални умения за справяне със задачите, изисквани от работата и се предоставя само на хора, навършили 20 години. За активни безработни над 25-годишна възраст се предоставя и образование по избор /по собствена мотивация/, което се покрива от службите по заетостта чрез помощи за безработни. Предоставя се само след индивидуална оценка на нуждите, а помощ се отпуска само при включване в редовна форма на образование.

III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ

Цялата образователна система във Финландия, включително професионалното образование и обучение и обучението на възрастни по тяхна собствена инициатива, спада към ресора на **Министерството на образованието**. **Министерството на заетостта и икономиката** отговаря за обучението за нуждите на пазара на труда.

Националният борд за образование е националната агенция, подчинена на Министерството на образованието и има широк спектър задачи по отношение на образованието, включително това на възрастни.

Министерството на заетостта и икономиката отговаря за обучението за нуждите на пазара на труда и подпомага работодателите при обучението на персонала. Политиката за обучение на възрастни на пазара на труда включва обучения, финансирани от Администрацията за заетост и социално развитие.

Провинциалните държавни канцеларии са съвместни регионални държавни органи, координиращи функциите на седем министерства на регионално ниво. С реформата на публичната администрация на ниво провинция през 2010 г. се създават два нови регионални органа на държавната администрация: регионалните държавни административни агенции (AVI) и центрoвете за икономическо развитие, транспорт и околна среда (ELY). Функции, свързани с образованието и ученето на възрастни изпълняват и двата типа структури.

Местните власти /общините/ във Финландия носят основна отговорност за образованието и обучението, като характерно за страната е тяхното тясно сътрудничество с **граждански организации**. Правителството съфинансира образователните дейности, но повечето от решенията се вземат на местно ниво.

IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Образованието за възрастни във Финландия обхваща три категории: образование по собствена инициатива, обучение на персонала (или обучение по време на работа) и обучение за пазара на труда. Министерство на образованието отговаря за образованието по собствена инициатива, министерство на заетостта и икономиката – за обучението за нуждите на пазара на труда, а обучението на персонала е задължение на работодателите.

Съветът за Учене през целия живот е експертен орган в рамките на министерството на образованието, в чиито прерогативи е и развитието на образованието за възрастни. Съветът за учене през целия живот разглежда въпроси, отнасящи се до сътрудничеството между образованието и професионалния живот, както и условията за учене през целия живот и образование на възрастни. Друга

задача е да оценява въздействието на промените върху образователните потребности на възрастното население и съответно върху политиката за учене през целия живот. Съветът насърчава сътрудничеството между институциите за висше образование, доставчиците на обучение и образователните институции, следи за изпълнението на условията за учене през целия живот и предлага необходимите мерки за развитие и насърчаване на научните изследвания, свързани с ученето през целия живот, развитието на педагогическата дейност и международното сътрудничество.

Центровете за икономическо развитие, транспорт и околна среда (ELY-центровете) насърчават сътрудничеството в ученето на възрастни на регионално ниво. Те засилват регионалното сътрудничество в сектора на учене на възрастни, като изграждат мрежи между доставчиците на образование, предприятията и други заинтересовани страни. Тяхна задача е прогнозирането на тенденциите в развитието на бизнеса и динамиката на заетостта, както и на съответните нужди от умения и образование. Тъкмо анализът и прогнозата на промените в икономическата среда са ключови елементи при разработването, от центровете ELY и регионалните съвети, на стратегии и планове за действие. Събраната информация и съответните прогнози позволяват информирано вземане на решения на регионално ниво. Центровете ELY отговарят и за прогнозиране на потребностите от образование на възрастни – процес, който се води от регионалните съвети. Целта е постигане на съответствие между търсенето и предлагането на образование на регионално ниво. Центровете ELY планират, мониторират и развиват обучението на възрастни. Те разпределят държавните субсидии към доставчиците на обучения за възрастни, които обслужват работния живот на участниците. Центровете отговарят и за предоставянето на услуги и подкрепяща експертиза за средните и малки предприятия и провеждането на търгове и възлагане на договори на доставчици на обучение в рамките на политиката за заетост.

Центровете за заетост и икономическо развитие предоставят услуги за безработните, заетите и навлизашите в пазара на труда, както и за работодателите.

Мониторингът на политиките за учене на възрастни във Финландия се осъществява основно от **Съвета за учене през целия живот** към Министерство на образованието. Задачите на съвета включват:

1. Мониторинг на промените в средата, в която се осъществяват образованието и трудовия живот и на образователните цели на индивидите, както и оценка на тяхното въздействие върху компетентността и образователните нужди на възрастното население и върху политиката за учене през целия живот;
2. Мониторинг и насърчаване на ученето по време на трудовата кариера;
3. Насърчаване на сътрудничеството между висшите училища, доставчиците на образование и образователните институции и работодателите;
4. Мониторинг на осигуряването на благоприятни условия за учене през целия живот и предлагане на необходимите мерки, свързани с необходими корекции и по-нататъшно развитие на политиката в тази област;
5. Насърчаване на изследванията в областта на УЦЖ, развитието на педагогическата работа и международното сътрудничество.

Вследствие на законодателната реформа в образователната сфера от 1999 г. доставчиците на образование и обучение са задължени да извършват самооценяване. В допълнение към това има и национално оценяване на качеството и резултатите от образованието и обучението, което се извършва от два национални съвета по оценяването. **Съветът на висшето образование** носи отговорност за оценяване на образованието, предоставяно от университетите и политехническите институти, докато **Съветът по оценка на образованието** е отговорен за оценяването на неформалното образование, предоставяно от институциите за либерално образование. И двата съвета са под надзора на Министерството на образованието, но техният статут се определя по начин, който им позволява да функционират самостоятелно.

ХОЛАНДИЯ

I. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Холандският сектор за учене на възрастни се регулира от **Закона за обучението на възрастни и професионалното образование** (1996 г.), който обединява различните форми за обучение на възрастни и придобиване на професионално образование в единна законова рамка. Нормативният акт е в сила от 1 януари 1996 г., а практическото въвеждане на промените, заложили с неговото приемане, обхваща периода между 01.01.1996 г. до 01.01.2000 г. Началото е поставено с въвеждане на нова квалификационна структура за професионалното образование през 1997 г. В периода 1997 – 1998 г. съгласно разпоредбите на закона са създадени регионални центрове за обучение (ROCS). С този закон от 1 януари 2000 г. е въведена нова система за финансиране, като институциите се финансират по няколко начина. Една част от курсовете се финансират въз основа на броя на лицата, обучаващи се в курса и избраната от тях учебна пътека, а друга - въз основа на кодовете на най-предпочитаните квалификации. Законът претърпя промяна (в сила от 01.08.2008 г.), за да се въведе още един начин на финансиране, свързан с въвеждането на индивидуални бюджетни сметки за придобиване на професионално образование.

Законът за висшето образование и изследванията и **Законът за финансиране на обучението** обхващат обществените отношения, свързани със задочното обучение на възрастните и механизмите за неговото финансиране.

Законът за интеграция на гражданите (2007) позволява на всички новодошли в Холандия да посещават специални курсове, предназначени да подпомогнат интегрирането им в новата обществена среда. Приложението на закона е финансово обезпечено чрез **Закона за бюджета за участие**.

През последните десетилетия ученето през целия живот е приоритетна национална цел в Холандия. Всички холандски образователни стратегии са свързани с концепцията за учене през целия живот. Основното и професионалното образование, както и образованието за възрастни са интегрирани около един централен проблем, който изисква разрешаване. Това е преждевременното отпадане от образователни дейности. Политиките в холандския образователен сектор имат и други приоритети. Те са свързани с обучението по ключови компетентности, изпълнението на Националната квалификационна рамка, борбата с ниската грамотност и др. Холандската образователна система има за цел да гарантира на всеки човек възможност да получи минимална основна квалификация. Доставчиците на обучителни услуги предлагат курсове, които са насочени към нуждите на лица без трудов стаж, заетите лица или такива, които търсят работа. Във фокуса на внимание са и нуждите и спецификите на конкретни целеви групи. Различни стратегии са насочени към проблемите на преждеременно напусналите училище, на функционално неграмотните хора, на работната сила, нуждаеща се от актуализацията на уменията и на мигрантите, за които се осигурява възможност за социална интеграция.

В Холандия има изградена система от финансови стимули, които имат за цел да увеличават участието на възрастните в следзадължително образование и обучение. Те могат да бъдат с индивидуален характер (данъчни облекчения), стимули, насочени към работодателите (данъчни облекчения за улесняване на достъпа до придобиване на признати квалификации), публични стимули, предоставяни от службите по заетостта (чрез специален бюджет за преквалификация) или стимули, насочени към регионалните партньори (фирми, образователни институции, служби по заетостта, местни власти и др.), които работят в мрежа, за да увеличават участието на възрастните в образование и обучение.

II. ИНСТИТУЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

Регионалните центрове за обучение (ROC) предлагат пълен набор от редовни и задочни курсове за обучение на възрастни и професионално образование. Комбинираният подход между професионалното образование и образованието за възрастни допринася за разработване на качествени учебни програми, развитие на институционалните структури и междуинституционално взаимодействие. Резултатите от тази комбинация водят до съгласуваност, стабилност и устойчивост на отношенията между двете форми на образование. След влизането в сила на Закона за обучението на възрастни и професионалното образование през 1996 г. общините са отговорни за планирането и финансирането на образованието за възрастни, което е делегирано на тези центрове за обучение. Центровете осигуряват курсове за обучение на възрастни в конкретна професионална област, както и курсове за гражданска интеграция.

Центровете за обучение по земеделие (АОС) осигуряват курсове в областта на селското стопанство. Професионалните образователни курсове в областта на земеделието и околната среда са отговорност на Министерството на земеделието, околната среда и качеството на храните.

Институциите в сектора на висшето образование имат голяма автономност при организиране на своите дейности. Правителството разработва параметрите, с които се измерва качеството на обучение и предоставя финансови стимули, за да направлява институциите към изпълнението на техните специфични цели. В Холандия съществуват два типа висше образование:

- Висше професионално образование – в този подсектор 12% от студентите са на възраст над 30 години, като те в повечето случаи избират задочно обучение;

- Университетско образование – в този подсектор 6% от студентите са на възраст над 30 години.

През 1984 г. се създава **Холандският свободен университет**, който има за цел да предложи на възрастните различни начини да придобият висше образование. Изисквания за прием не са предвидени, учебното темпо се определя от самите учещи, като се използват предимствата на дистанционно форма на обучение. Университетът предлага висше професионално образование и университетски

курсове. Правителството финансира частично този университет, а друга част от разходите се покриват от таксите за обучение.

В Холандия съществуват над **100 народни университета** (volksuniversiteiten). Повечето от тях имат статут на независими фондации или сдружения. Те предлагат широк кръг от курсове по различни учебни дисциплини, като най-популярните са чужди езици, история, изкуство и култура и изкуства и занаяти. Около 200 000 души годишно посещават занятия в народните университети. Наред с тези курсове, университетите предлагат лекции и дискусии за широката публика, разработват образователни програми за уязвими групи като майки от етническите малцинства, хора в напреднала възраст и такива с леко умствено изоставане.

Голяма част от обучението на възрастни в Холандия се осъществява от частния сектор (80-90%), поради което съществуват много частни институции за обучение на възрастни. Затова и правителствената намеса в управлението на сектора е силно ограничена. Частните доставчици предлагат основно неформални курсове (без сертифициране в края им). Някои могат да организират и формално образование, като дипломите се признават от държавата – но такива институции и предлаганите от тях програми следва да отговарят на определени условия и да минат през процедури на акредитация.

Понастоящем в страната се провеждат дебати за отговорността на публичните и частните институции към сектора за учене на възрастни. Предприемат се мерки както за професионалното, така и за висшето образование, които имат за цел да направят публичните образователни институции по-привлекателни за възрастните. Частните доставчици обаче считат това за ненужна правителствена намеса на пазара на образователни услуги за възрастни.

III. ОРГАНИ И НИВА НА УПРАВЛЕНИЕ

Министерството на образованието, културата и науката е отговорно за обучението на възрастни в Холандия. То взаимодейства с **министерството на социалните въпроси**, когато се разрешават проблеми с интегриран характер и по-конкретно такива, които са свързани с образователната система и системата на пазара на труда. Министерството на образованието, културата и науката работи в

сътрудничество и с **министерство на земеделието**, когато въпросите са свързани с образователната политика в селскостопанския сектор.

Центърът на знанието за оценяване и признаване на предишно обучение е създаден през 2001 г. с цел да събира и разпространява информация относно процедурите за признаване на знания и умения, придобити по начини, различни от традиционните. Центърът функционира в полза на работодателските организации, синдикатите, правителството, обучаващите институции и посредниците на пазара на труда.

На местно ниво общините са отговорни да предоставят курсове за възрастни, които да отговарят на търсенето. Целевите групи на тези курсове са неграмотни възрастни, имигранти, млади майки или лица, които са дългосрочно безработни. След влизането в сила на закона за обучението на възрастни и професионалното образование курсовете за възрастни се предоставят само от регионалните центрове за обучение (ROC), тъй като това са новите доставчици в тази сфера. Широкият спектър от други доставчици на такива курсове (Центрове за професионално обучение на възрастни, Центрове за професионално ориентиране и обучение и Центрове за обучение на жени) имат възможността, предоставена им от закона, или да бъдат част от регионалните центрове за обучение, или да работят в тясно сътрудничество с тях като независими институции.

IV. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Сътрудничеството между заинтересованите страни в сектора за учене на възрастни на всички нива на управление се подкрепя от правителството в рамките на национални проекти, насочени към решаване на проблемите на конкретни целеви групи.

По проект „Обучение и работа” през 2005 г., се създава административна структура (дирекция) със смесена компетентност. **Междуведомствената дирекция „Обучение и работа”** е съвместна инициатива на Министерство на образованието, културата и науката и министерство на социалните дела и заетостта, с участието на министерство на земеделието и министерство на икономиката, чиято основна цел е

да насърчава обучението на възрастни с оглед реализацията им на пазара на труда. Нейните функции не са фокусирани конкретно върху едно или повече ключови умения, а по-скоро върху програми, които обединяват работа и обучение. Холандската практика сочи, че тези програми водят до придобиването на нови квалификации и до по-добри възможности на пазара на труда. Ключов елемент от изпълнението на проекта е развитието на **регионални партньорства** (между местни власти, училища и представители на различни общности на бизнеса). Благодарение на тези партньорства е изградена устойчива регионална инфраструктура за учене през целия живот. Към 2011 г. съществуват 45 партньорства, за които се очаква да продължат да работят съвместно и в бъдеще.

В рамките на проекта е осъществена мащабна комуникационна кампания, достигнала до 80% от населението на страната, относно възможностите за идентифициране и признаване на знания и умения, придобити в резултат от предходно учене. Наред с медиите, кампанията е проведена и посредством редовно актуализиран уеб-базиран портал за обучение и работа. Създаден е мозъчен тръст за учене през целия живот, който подпомага концептуално правителството. Целенасочени мерки са предприети спрямо групата на работещите и безработни младежи до 23-годишна възраст (общо около 50 000), които не притежават основна квалификация, като целта е те да придобият такава или посредством идентифициране и признаване на предходно учене, или посредством дуално обучение / обучение по време на работа. В процеса участват, в сътрудничество, различни страни, които имат отношение към професионалното образование – това са регионалните центрове за образование и висшите професионални училища, общините, работодателите и заетите (и техните сдружения). Така наречените „дуални пътеки”, при които обучението е пряко свързано с работното място, са се доказали като много успешен инструмент за учене и ефикасен начин за обучение както за работодателя, така и за работника, тъй като работникът е мотивиран веднага да приложи наученото на практика. Оказва се, че търсенето на такъв тип учене далеч надхвърля предлагането, така че проектът играе ролята на посредник между заинтересованите страни на местно ниво, като се опитва да решава възникнали проблеми и да стимулира развитието на партньорствата, включително чрез субсидиране на обученията.

Друга инициатива в рамките на проекта, разработена в отговор на натиска от страна на работодателите и главно на МСП, е въвеждането на краткосрочни, двугодишни програми във висшите училища, които водят до придобиване на новопризната от държавата квалификация – асоциирана степен (AD). В резултат е постигнато значително увеличение на броя на възрастни работници, както и на току-що завършили средното си образование младежи, които се насочват към висше професионално образование.

В края на 2005 г. министерството на образованието, културата и науката започва работа по изпълнение и на друг проект - дългосрочен план за действие за борба с функционалната неграмотност, който е финансово обезпечен с държавни средства. Проведена е широкообхватна медийна кампания и кампания за разпространение на неформални материали за обучение, сключени са споразумения с организациите на работодатели и на работници. Създадена е **фондация „Да чета и пиша”** („Stichting Lezen and Schrijven”) с единствената цел да предотвратява и намалява обхвата на ниската грамотност. Задачите на фондацията са да гарантира, че функционалната неграмотност се признава като съществен социално-икономически проблем в обществото и да обединява усилията на експерти, заинтересовани индивиди и организации от публичния и частния сектор, които да работят за справяне с проблема съвместно, прагматично и структурно. Фондацията поддържа горещ телефон, на който всеки гражданин може да получи информация къде и при какви най-добри условия може да се включи в курс за повишаване на грамотността.

V. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

В Холандия съществува система, наречена „Education Number”, която предлага пълни и надеждни данни за броя на отпадащите ученици на национално, регионално, общинско и областно ниво. Тези данни са обвързани със социално-икономически показатели във всеки регион, град и област (напр. демография, народност, етническа принадлежност, заетост/безработица и др.). Това изобилие от информация е на разположение на тези, които вземат политически решения, като им дава възможност да ги преразглеждат когато е необходимо. Резултатите се наблюдават от Института за образователни изследвания (Top Institute for Evidence Based Education Research -

PIER), като текущият анализ на данните осигурява доказателства за ефективността на политиката в сектора.

Създадената инфраструктура за обучение на възрастни обхваща цялата страна. Дейностите, извършвани от цитираните по-горе 45 многостранни регионални партньорства се контролират от независим изследователски институт (CINOP).

През последните няколко години е проведено изследване, за да се установи влиянието на обучението на възрастни върху тяхното социално приобщаване. Изследването частично е финансирано от междуведомствената дирекция по проекта „Обучение и работа” и създава допълнителна възможност за изпълнителната власт и общините да подобрят мониторинга на сектора за обучение на възрастни.

Свързани с мониторинга и оценката са и системите за осигуряване на качеството, както и инструментите за прозрачност, които се прилагат в Холандия през последните години. Приложението на *националната квалификационна рамка за учене през целия живот* дава възможност за по-тясно обвързване на формалното образование, неформалното обучение и самостоятелното учене и прецизиране на процедурите за идентифициране и признаване на предходно учене, като по този начин неформалното обучение става по-прозрачно и обществените ползи от него – по-видими.

Полагат се усилия и за подобряване на качеството на предлаганите образователни услуги, както и на ангажирания преподавателски персонал. Във връзка със системата за идентифициране и признаване на предходно учене между доставчиците, потребителите и правителството е договорен *код за качество* – пакт, който гарантира качеството на валидирането на предходно учене. Кодът уточнява как трябва да бъде организиран процесът на признаване и акредитация на предходно учене. Използването на кода не е задължително, но за да бъде една институция призната за доставчик на услуги по валидиране, тя трябва да прилага този код.

Качеството на персонала, ангажиран в учене на възрастни се гарантира посредством друга инициатива, ISO. *Сертификатите ISO за услуги за неформално образование и обучение* са разработени в сътрудничество с частния сектор. Преподавателите получават стимули от държавата, за да актуализират/повишават своите професионални компетентности.

Lifelong
Learning

